

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ἑβδομος

Συνδρομὴ ἰταλική: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου 1879
 1 Ἰανουαρίου ἐκείτου ἔτους καὶ ἐἴς ἰταλικήν.—Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταθίου, 8.

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
 ἐπὶ ἐπαναστάσεως.

ΛΟΥΚΗΣ ΔΑΡΑΣ

Ἀυτοβιογραφία γέροντος Χίου.

Ἐντύπω: τῆς σελ. 97.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Ἐμενον ἤδη ὁ ἀρχηγὸς καὶ τὸ μόνον στήριγμα τῆς ὀργανῆς οἰκογενείας μου· ἐγὼ εἶχον νὰ τὴν διαθρέψω, ἐγὼ νὰ φροντίσω περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀδελφῶν μου, ἐγὼ νὰ γηροκομήσω τὴν μητέρα μου. Ἀντὶ δὲ παντὸς πόρου καὶ πάσης ἐργασίας εἶχον μόνην τὴν δοθεῖσαν παρὰ τοῦ Νέγρου ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ μὲ τοποθετήσῃ ὅταν καὶ ἀφοῦ τὸ Ναύπλιον ἄλωθῇ. Ἄλλ' ἐντὸς μου ἔλεγε κάτι, ὅτι τὸ στάδιόν μου δὲν ἦτο ἐκεῖ. Αἱ οἰκογενειακαὶ παραδόσεις καὶ ἡ ὅλη ἀγωγή μου μ' ἐσημάτισαν ἔμπορον, καὶ συνήθισθον ὅτι προσωρισμὸς μου ἦτο τὸ ἐμπόριον, ὅτι δι' αὐτοῦ καὶ μόνου ἠδυνάμην νὰ προσδεύσω ἀπακαθιστάμενος χρήσιμος εἰς ἐμὲ αὐτόν, εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ πότεν ν' ἀρχίσω; Ποῦ ἡ βῆσις ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ στηρίξω τὰς ἐνεργείας μου; Ἰδοὺ ἡ δυσκολία. Ἐπερίστευον μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ πατρὸς μου ὀλίγα χρήματα ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ δακτυλιδίου, ἀλλὰ τὸ ποσὸν ἦτο ἀσήμαντον καὶ μόλις ἐζήρει διὰ τὴν ἐκ Σπετσῶν ἀναχώρησιν, περὶ τῆς ὁποίας ἤρχισα ἀμέσως τότε νὰ σκέπτομαι. Δὲν ἦσαν αἱ Σπέτσαι ὁ ἀρμόδιος δι' ἐμὲ τόπος. Τὸ ἐμπόριον ἀπαιτεῖ τάξιν καὶ ἀσφάλειάν τινα καὶ ἡσυχίαν. Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐπικρατώσῃ τὰ συστατικὰ ταῦτα τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας ἐπὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἐκείνης νήσου, ἐνόσω οἱ πολλοὶ τῆς θυσιάζοντες καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν εἰς τὴν ἄνισον κατὰ

τοῦ ἐγθροῦ πάλιν, ἀπέκτων ἐξ ἀνάγκης ὡς ἐξεῖς τὴν περιφρόνησιν τῆς ζωῆς, τὴν υπερίσχυσιν τῆς βίας καὶ τὴν αὐτοδικίαν; Ταῦτα ἦσαν φυσικαὶ τῶν περιστάσεων συνέπειαι. Ἄνευ προῦπάρχοντος κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἀνευ Κυβερνήσεως ἰσχυρᾶς, ἀνευ πόρων τακτικῶν καὶ ὑπερέχοντός τινος κέντρου, ἡ ἐπαναστάσις προήγετο καὶ κηδοκίμει δι' ἀτομικῶν μόνων θυσιῶν καὶ ἀγῶνων, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ σάλου ἐκείνου ἡ δύναμις ἐβασίλευε καὶ ἐπεβάλλετο ἡ σπάθη. Ὁ δὲ ἀγὼν ἦτο ἀληθῶς ὑπὲρ τῶν ὅλων. Τὸ σύνθημα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος» δὲν ἦτο φράσις κενὴ ἢ πομπώδης καύχησις, διότι ἐκ τῶν προτέρων ἦτο γνωστὸν τί ἤθελον διαπράξῃ οἱ Τοῦρκοι ἐὰν ἡ ἀντίστασις κατεβάλλετο. Ἡ τύχη τῆς Χίου ἦτο φοβερὸν διὰ τὰς Σπέτσας καὶ τὰς ἄλλας ναυτικὰς νήσους προμήνημα. Ὡστε οἱ ἄνθρωποι ὠδηγοῦντο ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας εἰς τοὺς ἀγῶνάς των, ἡ δὲ ὅλη ἀτυσοφραῖα εἶχεν ἀγρίον τι καὶ ὠμόν, τὸ ὅποιον δὲν ἦτο βεβαίως κατάλληλον πρὸς τὸ ἐμπόριον τὴν ἀνάπτυξιν. Τίς ἐσκέπετο περὶ ἀστυνομίας, τίς περὶ δικαστηρίων τότε; Ἀπέναντι τοσαύτης αἱματοχυσίας καὶ τῆς ζωῆς ἡ ἀξία εἶχεν ἐκπέσει εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν. Μίαν ἡμέραν ἐφρονεῖθη ἐνώπιόν μου εἰς τὴν ἀγορὰν εἰς Ραγουζαῖος, κατὰ συνέπειαν λογομαχίας μετὰ τῶν ἀγοραστῶν του, ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν σαρκελῶν, τὰς ὁποίας ἐπέλει! Ὁ φόνος τοῦ Ραγουζαίου ἐκείνου ἐνίκησε πάντα ὑπομένοντα δισταγμὸν μου ὡς πρὸς τῆς ἀναχωρήσεως τὸ ζήτημα. Ἀπεφάσισα ἔριστικῶς νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Τήνον. Ἐκεῖ οἱ κάτοικοι ἦσαν ὀλιγώτερον πολεμικοὶ, τὰ ἦθη ἡμερώτερα καὶ εὐκολώτερος ὁ βίος, χάρις δὲ εἰς τὸν Μαυρογέννην καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐκ Χίου πρόσφυγας, ἠδυνάμην νὰ θεωρῶμαι ὀλιγώτερον ξένος εἰς Τήνον ἢ ἀλλαγοῦ.

Ἀπεχαιρέτισα λοιπὸν μετὰ συντριβῆς καρδίας τὸν φίλον οἰκοδεσπότην μας, καὶ παρητήσαμεν τὴν νῆσον τῶν Σπετσῶν καὶ τὸν ἐπ' αὐτῆς τάφον τοῦ πατρὸς μου.

Εἰς Τήνον ἐνοικίασα μικρὰν καὶ ταπεινὴν οἰκίαν, ἠγόρασα στρωμνὰς καὶ ἐφαπλώματα, τὰ μόνα ἐπιπλα τῶν ὁποίων ἐπέτρεπον τὴν προμήθειαν τὰ εὐτελῆ περισσεύματά μας, καὶ ἀρέθην διὰ τὰ περαιτέρω εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Δεινὸν ἡ πενία καὶ ἡ στέρησις, ὅταν ἐ-

πέρχονται μετά βίον άνετον, σκληρόν δὲ ἢ περὶ τοῦ ἄρτου τῆς αὔριον ἀβεβαιότης, ὅταν ἔγῃς νὰ διαθρέψῃς γράϊαν μητέρα καὶ ἀδελφὰς τρυφεράς! Ἄλλ' εἰς ὅλα συνειθίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ πρὸς ὅλα βαθμηδὸν ἐξοικειοῦται.

Ὅτε ἐσπρόφώνησα τὴν ἐνοικίαν τοῦ οἰκῆματός μας, παρετήρησα ὅτι ὁ οἰκοδεσπότης ἐφόρει σκούφον νέον, ἀλλὰ δὲν ἔδωκα ἄλλως προσοχὴν εἰς τὸ πρᾶγμα. Τὴν ἐπιούσαν ὅμως εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπήντησα Τήνιον ἄλλον νεωστὶ σκουφωθέντα, μετὰ τινα δὲ βήματα ἄλλον, καὶ ἄλλον παρέκει καὶ ἄλλον κατόπιν. Ἦσαν ἐνὸς χρώματος οἱ σκούφοι, καὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ὅλοι, ἢ δὲ σύμπτωσις αὐτῆ ἐκίνησε τὴν περιέργειάν μου καὶ μοῦ ἔφερον ἀμέσως εἰς τὴν μνήμην τὰ ἐκ Βενετίας ἀποσταλέντα κιβώτια. Ἐδραμον ἄνευ ἀναβολῆς εἰς ἀναζήτησιν τοῦ οἰκοδεσπότης μας.

— Δὲν μοῦ λέγεις ποῦ κῆρες τὸν σκούφόν σου;

— Τὸν ἠγόρασα ἀπὸ τὸν Ἀγγλον πρόξενον, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκεις πλέον· τοὺς ἐξέπωλῃσεν. Ὁ Ἀγγλος πρόξενος ἐπώλῃσε σκούφους! Αἱ ὑποψίαί μου μετεσχηματίσθησαν εἰς βεβαιότητα. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν μετέβην εἰς Μύκονον καὶ εὔρον τὸν φίλον μου ὑποπρόξενον, ὅστις κατεγάρῃ ἰδὼν με καὶ μὲ ἀνήγγειλεν ὅτι τὰ δύο κιβώτιά μας ἐστάλησαν ἐκ Συβόνης εἰς Τήνον, καὶ ὅτι ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἐκεῖ συνάδελφόν του τοῦ περιεχομένου τὴν ἐκποίησιν, μοὶ ἔδωκε δὲ ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ὅπως μὲ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἰδιοκτήτην. Ἦμην ἀνυπόμονος νὰ ἐπιστρέψω, ἀλλ' ὁ φίλος ἐπέμεινε νὰ μὲ κρατήσῃ καὶ νὰ μὲ φιλοξενήσῃ τὴν νύκτα. Τὴν ἐπιούσαν τὸν ἀπεχαιρέτισα μετ' ἐκφράσεων εὐλικρινούς εὐγνωμοσύνης καὶ ἐπανήλθον εἰς Τήνον. Εὐτυχῶς ὁ ἄνεμος ἐβόηθει πάσας ἐκείνας τὰς μετακινήσεις μου.

Ἄμα ἀφίχθεις εἰς Τήνον ὑπῆγον κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τὸ Ἀγγλικὸν προξενεῖον. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ Τηνίου, ὅστις ἐξεπροσώπευεν ἐκεῖ τότε τῆς Ἀγγλίας τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι τὸ ζυρισμένον πρόσωπον καὶ τὰς γρυσὰς διόπτρας του. Νομίζω ὅτι τὸν βλέπω ἐνώπιόν μου. Ὁ ἄνθρωπος μοὶ ἔδειξε τὸν λογαριασμὸν πωλήσεως καὶ μοὶ παρέδωκεν αὐθωρεὶ τὸ προῖον τῶν σκούφων, συμποσούμενον εἰς πέντε χιλιάδας γροσίων. Πέντε χιλιάδας! Τὸ εὐτελὲς ἐκεῖνο ποσὸν μοῦ ἐφάνη ἀμύθητος πλοῦτος! Οὔτε τὸν λογαριασμὸν ἐκαθαρίσεως ἠθέλησα νὰ ἐξελέγξω, οὔτε νὰ ὑπολογίσω κατὰ πόσον ἠδύναντο ἢ ἐπρεπε νὰ πωληθῶσι καλλίτερον οἱ σκούφοι. Τὸ δοθὲν ποσὸν ἦτο ἀνέλπιστος δι' ἐμὲ ἀπόκτησις, δι' αὐτοῦ μοῦ ἠνοιγετο τοῦ ἐμπορίου ὁ δρόμος, ἤμην ἦδη κεφαλαίουχος, εἶχον πέντε χιλιάδας γροσία! Ἐπρεξά πρὸς τὴν μητέρα μου νὰ διακοι-

νώσω τὴν καλὴν μας ταύτην τύχην, ἐπέδειξα τὸν θησαυρόν μου, ἐξίτησα τὴν εὐχὴν τῆς καὶ πλήρης ἐλπίδων καὶ σχεδίων μετέβην μετὰ δύο ἡμέρας εἰς Σύρον.

Εἰς Τήνον δι' ἑλλειψὶν λιμένος δὲν ἤρχοντο μεγάλα πλοῖα, ἀλλ' ὑπῆγαινον εἰς Σύρον, τῆς ὁποίας ὁ λιμὴν ἐθεωρεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων οὐδέτερος. Οἱ δυτικὸι τῆς νήσου κάτοικοι δὲν συμμετέσχον τῆς ἐπαναστάσεως, οὐδ' ἀνεγνώριζον αὐτήν, ἐπὶ δὲ τοῦ σχηματίζοντος τὴν πόλιν τῶν κώνου ἐκυμάτιζεν ἡ λευκὴ τῆς Γαλλίας σημαία, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας εἶχον τεθῆ. Ὁ πλοῦσμος τῆς Σύρου περιωρίζετο τότε ἐντὸς τῆς ἀποπόρου ἐκείνης καὶ πενιχρὰς κορυφῆς. Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν σήμερον καλύπτει ἡ πλοῦσια Ἐρμούπολις δὲν ἐβλεπεσ ἢ βράχους γυμνοῦς. Μόνον ἐκεῖ ὅπου σήμερον ἐπὶ λιθοστρώτου πλατείας παιανίζει ἡ μουσικὴ καὶ σύρουσιν αἱ κυραὶ τὰς μεταξωτὰς οὐράς των, κῆποι τινὲς καὶ ὀλίγα δένδρα ἐμαρτύρουν τῶν πτωχῶν κατοίκων τὴν φιλοπονίαν. Ἐν ἐκκλησιδίῳ δυτικῶν καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἀποθήκαι διὰ τοὺς οἶνους ἦσαν τὰ μόνα ἐπὶ τῆς ἀκτῆς κτίρια. Πλησίον δ' αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, εἶχε νεωστὶ οἰκοδομηθῆ πενιχρόν τι καφενεῖον, χρῆσιμεῖον καὶ ὡς ξενοδοχεῖον, καὶ ὡς γραφεῖον, καὶ ὡς χρηματιστήριον. Ὀλίγον δὲ μακρύτερα, ἐκεῖ ὅπου σήμερον ναυπηγοῦνται πλοῖα καὶ ἀκούσται ὁ εὐρυθμὸς τῆς σφύρας κρότος, κατέκειτο τότε παρὰ τὸν ἔρημον αἰγιαλὸν σκάφος ναυαγήσαντος πλοίου. Τοιαύτη ἦτο ἡ Σύρος ὅτε πρώτην φορὰν ἐγὼ καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι Χῖοι, πρόδρομοι τῆς μελλούσης ἐμπορικῆς τῆς νήσου ἐπιδόσεως, ἐμένομεν ἐντὸς τοῦ μοναδικοῦ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καφενεῖου προσδοκῶντες ἀφίξιν πλοίου, φέροντος ἐμπορεύματα.

Εὐτυχῶς δὲν ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ τοιοῦτον, ἐκ Ρωσίας προερχόμενον. Ἦτο ἐκείνη ἡ πρώτη δοληψία τῆς ὁποίας ἐδέησεν ἐγὼ μόνος ν' ἀναλάβω τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, διότι δὲν εἶχον πλέον τὸν πατέρα μου σύμβουλον καὶ ὁδηγόν. Ἐπρεμον μὴ διακινδυνεύσω εἰς κακὴν τινα ἐπιχείρησιν τὰ χρήματά μου. Ἐπεσκέσθην τρεῖς καὶ τετράκις τὰ ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἐσκέφθην, διεπραγματεύθην, ὑπελόγησα, ἐδίστασα, ἐπὶ τέλους τὸ ἀπεφάσισα! Ἦγόρασα ἀντὶ χιλίων γροσίων ἰχθύς παστούς, τοὺς ἐφόρτωσα εἰς πλοιάριον διὰ Τήνον, ἐπέβην καὶ αὐτός, ἔκαμον τὸν σκυρόν μου, καὶ ἀπεπλεύσαμεν.

Εἰς Τήνον εἶχε τότε νομιμοποιηθῆ τὸ ἔθιμον νὰ πωλῶνται τὰ φαγώσιμα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δημοσίως εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπως προμηθεύηται ἐξ αὐτῶν ὁ λαός, μετὰ ταῦτα δὲ ἐπετρέπετο ἢ μεταξὺ ἐμπόρων διαπραγματεύσεις τῶν περισσεύοντων. Ἐχρεώσθουν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, ἀλλὰ δὲν μοῦ ἤρχετο νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν

βαρελίον μου καὶ νὰ πωλῶ δημοσίως τοὺς ἰχθύς μου ἀνὰ ἓνα. Μεθ' ὅλην τὴν ἐπελοῦσαν κακοτυχίαν διεπήρουν εἰσέτι τῆς ἀρχαίας ἀξιοπρέπειας τὰς ἐξέεις. Ὅθεν κατέγινε κατὰ πρόωτον νὰ εὔρω ἀρμόδιόν τινα ἀντικαταστάτην μου, ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τῶν πρώτων πρὸς ἀνεύρεσιν τοιοῦτου ἐρευνῶν μου καί, πρὸ πάντων, τῶν ἄλλων πωλητῶν τὸ παράδειγμα, μ' ἐπεισαν ν' ἀφήσω κατὰ μέρος τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ νὰ πωλήσω ἐγὼ αὐτὸς τὴν πραγματείαν μου. Ἰδοὺ ἐγὼ λοιπὸν πωλητῆς παστῶν ἐν πλήρει ἀγορᾷ. Κατέλαβον θέσιν κατάλληλον εἰς τὴν μικρὰν παρὰ τὴν προκυμαίαν πλατείαν καὶ ἤρχισα μετὰ τινας κατ' ἀρχὰς δειλίας νὰ προσκαλῶ ἀγοραστὰς. Ἦτο εἰσέτι πολὺ ἐνωρίς, ἀλλ' ἀγοραστὰι δὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἰχθύς μου ἤσαν εἰς ζήτησιν καὶ ἡ ὑπόθεσις προέβαινε κατ' εὐχὴν. Ὅσῳ δ' ἐπροχώρει ἡ πώλησις κατὰ τοσοῦτον ἐσυνειθίζον, καὶ μὲ κατελάμβανε τῆς ἐπιτυχίας ὁ ἐνθουσιασμός, καὶ μ' ἐκυριεύεν ὁ ζῆλος τοῦ ἔργου, ἀμιλλώμενος δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους παρ' ἐμὲ πωλητὰς ἐπήγουν τὴν πραγματείαν μου, καὶ ὕψον τὴν φωνὴν ὅπως ἐλύσω ἀγοραστὰς καὶ ἀπεκδυόμην τὴν πρώτην περὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς χειρονομίας συστολήν.

Ἐνῶ ἤμην εἰς τὸν βρασμὸν τῆς πωλήσεως, ἤκουσα αἴφνης κρότον ἀντικρῦ μου καὶ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς εἶδον εἰς τὴν ἀπέναντί μου οἰκίαν νέαν ξανθὴν ἀνοίγουσαν τὸ παράθυρον καὶ στήλνουνσαν τὰ φύλλα του, τὰ ὁποῖα ὁ ἄνεμος ἐκτύπα ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἀποῦ τὰ ἐστήλωσεν, ἐσταύρωσε τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ παραθύρου καὶ στηρίξασα ἐπὶ τῶν βραχίωνων τὸ στήθος ἐστρεψε πρὸς ἐμὲ τὸ πρόσωπον. Μ' ἐτάραξε τὸ βλέμμα τῆς, ὁ δὲ οἰστρός μου διεκόπη. Ἦδὲ νὰ φωνάζω προσκαλῶν ἀγοραστὰς ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μίᾳς ὥραιας ξανθῆς, ἥτις μὲ παρετήρει; Ἐπροσπάθουν νὰ ἐξακολουθήσω τὸ ἔργον μου, ἀλλ' ὁ νοῦς μου ἦτο εἰς τὸ παράθυρον καὶ τὰ βλέμματά μου ὕψοντο συχνάκις πρὸς αὐτό. Αἴφνης βλέπω τὴν νέαν μειδιῶσαν. Τί μειδιά; Μὲ περιπαίζει μήπως; Μὴ μὲ γνωρίζει καὶ εἶναι χαιρετισμὸς τὸ μειδιάματός; Ἦσθάνθην παραχρῆν εἰς τὸ στήθος μου καὶ ἐρύθημα εἰς τὰς παρειάς μου, καὶ μὴ προσέχων εἰς τὴν ἐργασίαν μου ἔδωκα εἰς ἓνα ἀγοραστὴν διπλασίους ἰχθύς τοῦ δοθέντος μοι ἀντιτίμου. Ἄλλὰ ἰδὼν ἀμέσως τὸ λάθος ἐστράφην νὰ τὸν κράξω. Ἄμα ἐστράφην εἶδον ὀπισθὲν μου, εἰς τὸ κατώφλιον θύρας ἀνοικτῆς νέον Τήνιον μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς ζώνης, τὸν ὄμον ἐπὶ τῆς θύρας καὶ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸ παράθυρον. Τὰ ἐρωτικὰ βλέμματά του ἦσαν δι' ἐμὲ ἀποκάλυψις. Αἱ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς νέας ἀκτίνες διήρχοντο ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ δὲν ἦσαν δι' ἐμὲ, οὔτε εἶχον ἐπὶ τοῦ μειδιάματος τὸ ἐλάχιστον δικαίωμα. Τὸ μᾶθημα μὲ ὠφέλησε. Ἄνελαβον

τὴν προτέραν μου ζωρότητα καὶ ἐξηκολούθησα τὴν πώλησίν μου.

Ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἐξεπώλησα τοὺς ἰχθύς μου ἀπολάουσας εἰκοσι τοῖς ἑκατὸν ὠφέλαιαν. Νέα εἰς Σύρον ἐκδομῆ. Ἐπανήλθον μ' ἐλαιόλαδον, τὸ ὁποῖον ἐπώλησα μὲ δίκτῳ τοῖς ἑκατὸν κέρδος, μετὰ δὲ τὸ ἐλαιόλαδον ἠγόρασα καὶ μετεπώλησα χαβιάριον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας καὶ ἐξηκολούθουν οὕτω δραστηρίως ἐργαζόμενος. Τὰ κέρδη κατόπιν ἐμετριάσθησαν, διότι ἐπῆλθε συναγωνισμός, ἀλλ' οἱ κόποι μου ἀνημείθοντο πάντοτε, ἐντὸς δὲ ὀλίγων μηνῶν, ἀποῦ ἔζησα μετὰ τῶν περὶ ἐμὲ καὶ ἀποῦ ἐπανέφερον ἄνεσιν τινα ὑπὸ τῆς πτωχικῆς κατοικίας μας τὴν στέγην, τὸ κεφάλαιόν μου ἀπὸ πέντε χιλιάδων γροσίων ἀνήρχετο ἤδη εἰς δίκτῳ.

Ἐκτοτε πολλὰ γρήματα ἐκέρδισα καὶ πολλὰ ἔχασα. Χάριτι θεῶν τὸ λαβεῖν ἀπέβη ἐν συνόλῳ μεγαλιότερον τοῦ δοῦναι, ὥστε σήμερον ἔχω τὴν ἱκανοποίησιν νὰ βλέπω διὰ τῶν ἰδρώτων μου ἐξησφαλισμένην τὴν ἀνετον τῶν τέκνων μου ὑπαρξίν. Ἄλλὰ τὴν γλυκύτητα τῶν πρώτων ἐκείνων εὐτελῶν κερδῶν οὐδέποτε κατόπιν ἠσθάνθην, οὐδ' ἐξισῶνται αἱ εὐχαριστήσεις καὶ τῶν ἐπιτυχεστέρων τοῦ μετέπειτα ἐμπορικοῦ μου βίου ἐπιχειρήσεων πρὸς τὴν χαρὰν τῆς πρώτης τῶν παστῶν ἰχθύων ἐκκαθαρίσεως. Ἦ ἐκ τοῦ μηδενὸς προαγωγή, ἡ εὐτυχῆς ἐκβασις τῶν πρώτων μου ἀτομικῶν συνδυασμῶν, ἡ συναίσθησις ὅτι εἶμαι εἰς θέσιν νὰ μὴ ἀφήσω πεινώσαν τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς μου, ἡ ἐλπίς τὴν ὁποῖαν αἱ πρώται ἐκείναι ἀπαρχαί μοι ἐδίδον διὰ τὸ μέλλον, ὅλα ταῦτα ὁμοῦ ἀνεδείκνουν πολλαπλασίως πολύτιμα καὶ εὐάρεστα τὰ πρώτῳ μου ἐκείνα κέρδη. Δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι μετὰ ταῦτα ἐργαζόμην μετὰ φιλοσοφικῆς δῆθεν ἀδιαφορίας. Ὅχι! Ὁ ζῆλός μου δὲν ἐμετριάσθη καὶ κατόπιν, ἡ δ' ἐπιτυχία εἶναι πάντοτε εὐχάριστος. Ἄλλ' ὁ ἐνθουσιασμός μου δὲν ἐγαλαρώθη, ἡ δὲ ἠδονὴ τοῦ κέρδους βαθμηδὸν ἠμείβληθη. Ἀποῦ ἀπαξ ἠσθάνθην ὅτι ἀπέκτησα τὴν ὑλικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐξησφάλισα τὰ μέσα ζωῆς ἀνέτου, ἔπαυσα νὰ κλείω τὰ ἰσοζύγια μου μετὰ παλμῶν ἀγαλλιᾶσεως. Διότι ἡ ἀπόκτησις τοῦ πλοῦτου δὲν εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν πηγὴ εὐτυχίας. Ἦ ἀνεξαρτησία, — ἰδοὺ τὸ ἀληθές, ἰδοὺ τὸ ὕγιες τοῦ ἐργατικοῦ ἀνθρώπου ἐλαττήριον!

Δὲν ἤμην τότε ὁ μόνος ἐκ Χίου νέος ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν Τήνῳ νὰ παράξῃ ἀπὸ τοῦ μηδενὸς τὸ ἐν, καὶ νὰ κάμῃ τὰ δύο τέσσαρα. Ἦσαν καὶ ἄλλοι πολλοί, μεθ' ὧν μ' ἐσχέτισεν ἡ κοινὴ συμφορὰ καὶ ἡ συνεχὲς συνάντησις ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Τήνου ἢ ἐπὶ τῆς ἐρήμου τῆς Σύρου ἀκτῆς. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ ἀρραβωνιστικὸς τῆς πρεσβυτέρως τῶν ἀδελφῶν μου, καταφυγὼν καὶ αὐτὸς εἰς Τήνον μετὰ Ὀδύσσειαν παθημάτων. Τῆς

νεωτέρας μου αδελφής ὁ μνηστήρ ἤμαλωτίσθη, οὐδέποτε δὲ ἠκούσθη τί ἀπέγινε. Καί ἐγὼ ἤμην παιδιόθεν μνηστευμένος, ἀλλ' εἶχον χρεῖσαι πρὶν νυμφευθῶ, ἀποθανούσης πρὸ ἐτῶν τῆς μνηστῆς μου, ἡ δ' ἀνεμοζάλη τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχεν ἐπέλθει πρὶν ἢ ὁ πατήρ μου προσθάσῃ νὰ συνάψῃ νέον δι' ἐμὲ ἀρραβῶνα. Τοιαῦτα ἦσαν τῆς Χίου τὰ ἔθιμα. Ἐκάστη οἰκογένεια ἐπέδιωκε τὴν μετὰ ὁμοτίμων ἐπιμιζίαν, ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν ἦτο περιορισμένος, ἤρχιζε πρῶτως ὁ συναγωνισμὸς πρὸς συνδυασμὸν καταλλήλων συνοικισίων, ἡ δ' ἀριστοκρατικὴ τῶν συμβαλλομένων ἀποκλειστικότης καὶ τὸ στενὸν τοῦ Χιακοῦ κύκλου ἔφερον ἐξ ἀνάγκης τοὺς μεταξὺ στενῶν συγγενῶν ἐπὶ τέλους γάμους.

Δὲν προτίθειμαι νὰ ἐπαινέσω τοὺς πατέρας μας διὰ τὰς πρῶτους ἐκεῖνας μνηστεύσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐσπράγγιζον αὐτοὶ ἐκ προοιμίων τὸ σπουδαιότερον τοῦ βίου συμβόλαιον, ἄνευ τῆς γνώσεως ἢ τῆς συγκαταθέσεως τῶν συμβαλλομένων. Ἄλλ' ὅμως εἶχον πρὸς δικαιολογίαν τῶν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν τοιούτων συζυγιῶν. Οἱ νέοι ἀνετρέφοντο μακρόθεν ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον, προηγεῖτο δὲ τῆς συζυγικῆς ἀγάπης σχέσις μακρὰ καὶ τῆς ἀφοσιώσεως ἢ συνήθεια. Ὁ γάμος ἐπῆρχετο μετὰ τῆς μνηστείας τὸν πρόλογον ἄνευ τῶν κλονισμῶν τῆς καρδίας, ἄνευ τῆς ἀμοιβαίας τοῦ παρελθόντος ἀγνοίας καὶ τῆς περὶ τοῦ μέλλοντος ἀβεβαιότητος, αἵτινες συνοδεύουσι συνήθως τὰ ἐξ ἔρωτος συνοικέσια. Ἡ ζωὴ προητοιμάζετο καὶ διήρχετο ἄνευ βιαίων κυματισμῶν, δὲν ἤλαττοῦτο δ' ὡς ἐκ τούτου ἢ ἤρεμος τῶν οἰκογενειῶν εὐτυχία. Ἄλλ' ὑπὸ τὰς μεταβληθείσας τοῦ ἔθνους περιστάσεις τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἔθιμον δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀπολήξῃ εἰς ὕλικῶν μόνον συμπερόντων ὑπολογισμοὺς καὶ εἰς προικὸς ζήτημα, ὥστε βεβαίως δὲν ἔθ' ἠρνήσω τὴν κατάργησίν του. Ἄλλως τε τὰ πράγματα ἠλλάξαν ἐν συνόλῳ ἕκτοτε. Τότε οἱ νεώτεροι ἤγοντο ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἐθεώρουν δὲ τοῦτο ὡς φυσικὸν καὶ μὴ ἐπιδεχόμενον συζήτησιν. Διὰ τῆς πειθαρχίας ἐκεῖνης καὶ διὰ τῆς συμποσίας ἢ οἰκογένεια ἀποτελεῖτο ἰσχυρὰ, ἐπιπύζανε δὲ τὴν δυνάμιν τῆς ὁ σύνδεσμος τῶν ἐπιμιζιῶν. Εἶναι καὶ τοῦτο μία ἐξήγησις τῆς ἐπιτυχίας τῶν Χίων, οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως διοίκησιν τῶν κοινῶν των, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου ἐμπορικὴν διοργανώσιν των.

Ὅπως δὲ ποτε δὲν εἶχον εἰσέτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μεταβάλλει σύστημα, ἀλλ' ἐμένομεν ὑπὸ τὴν ἐπῆρειαν τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἀνατροφῆς μας, ὥστε τῆς μὲν μιᾶς ἀδελφῆς μου τὸν μνηστήρα ἐθεώρουν ἤδη ὡς ἀδελφόν, ἀνυπομόνως δ' ἐπεζήτησαν νὰ μνηστεύσω καὶ τὴν δευτέραν. Εὐτυχῶς δὲν ἐβράδυνον νὰ εὔρω καὶ

νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν μητέρα μου νέον φίλον μου, τὸν ὁποῖον τὸ δυσχερὲς τῶν περιστάσεων δὲν ἐμπόδιζεν ἀπὸ τοῦ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς εὐθύνas τοῦ γάμου, καὶ ἐμνηστεύσαμεν οὕτω καὶ τὴν νεωτέραν τῶν ἀδελφῶν μου.

Μετὰ τῶν δύο τούτων μελλόντων γαμβρῶν μου ἐσυμφωνήσαμεν νὰ συντροφεύσωμεν καταθέτοντες ἑταιρικὸν κεφάλαιον ἀνά χίλια γρόσια ἕκαστος, ἐπὶ τῷ ὄρω ὁ μὲν τῶν τριῶν νὰ μένῃ ἐν Τήνῳ πρὸς πώλησιν, ὁ ἕτερος εἰς Σύρον πρὸς ἀγοράν, ὁ δὲ τρίτος νὰ συνοδεύῃ ἕκαστοτε τὴν ἐκ Σύρου εἰς Τήνον μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων. Ὁ κληρὸς ἔπεσεν εἰς ἐμὲ ν' ἀναλάβω τῆς ἀγορᾶς τὴν ἐργασίαν. Ἐλαβὼν λοιπὸν τὸ πλεῖστον τοῦ μικροῦ κεφαλαίου μας, ἀπεχαιρέτισα τὴν μητέρα μου καὶ ἐπεβιβάσθην εἰς σκαλιέθαν ἐτοιμῆν ν' ἀποπλεύσῃ εἰς Σύρον. Ἄλλ' ἐνῶ ἀνεσύρετο ἡ ἀγκυρὰ βλέπων λέμβον μετὰ βίας ἐρχομένην πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ ἐντὸς αὐτῆς τοὺς δύο συνεταίρους μου κινουῦντας τὰς γεῖρας διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀναχώρησίν μας. Ἐφερον τὴν δυσάρεστον εἰδήσιν ὅτι ἐντὸς πλοίου ἀφίχθέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πάνορμον τῆς Τήνου ἀνεφάνη πανώλης, καὶ ὅτι ἡ περὶ τούτου εἰδήσις μετεπέμφθη ἤδη ἐκ Πανόρμου εἰς Σύρον, ὥστε δὲν ἤθελον βεβαίως μᾶς δεχθῆ ἕκεί, διὰ τὸν φόβον τοῦ μολύσματος, οὐδὲ ἤθελον ἐπιτρέψῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς μετὰ τῆς Τήνου συγκοινωνίας. Κατὰ συνέπειαν ἀπεφασίσαν μὲν ν' ἀποβῶ τοῦ πλοίου καὶ ν' ἀναβιβάθῃ ἢ εἰς Σύρον μετὰ βίας μου, μέγχις οὐ διασκιδασθῶσιν αἱ περὶ ἐπιδημίας ὑποψίαι. Δυστυχῶς μετεδόθη ἀπὸ τοῦ πλοίου ἡ πανώλης εἰς τὴν νῆσον. Δὲν ἦτο βραεῖα οὐδ' ἔκαμνε θραύσιν πολλήν, ἦτο ὅμως ἰκανή, ὅπως φοβίσῃ τὰς πέριξ νήσους καὶ μᾶς ἀποκλείσῃ εἰς Τήνον.

Οὕτως ἐματαιώθησαν τὰ σγέδια καὶ ἐναυάγησεν ἡ ἐταιρία μας, ἔμενον δ' ἄεργος, καὶ μοι ἦτο διπλάσιως ὀχληρὰ ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκείνη ἀπραξία μετὰ τῶν τελευταίων μηνῶν τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωκρότητα. Ἄλλως τε ἤμεθα ἤσυχοι ἐπὶ τῆς νήσου, οὐδ' ἐτάραττον ὡς ἄλλοτε τὰς σκέψεις μου τῶν Τούρκων φόβοι ἢ τοῦ πολέμου ἢ ταραχῆ. Μόνον μίαν ἡμέραν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐνόμισα ὅτι ἦλθε καὶ τῆς Τήνου ἡ σειρά καὶ ὅτι μᾶς καλύπτουσιν ἐκ νέου αἱ μαῦραι πτέρυγες τοῦ ὀλέθρου. Ἄλλ' ἔζων ἤδη ἐντὸς ἀνδρικωτέρας ἀτμοσφαιρας, τὸ δὲ φρόνημά μου ἐνισχύετο διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν ἄλλων, καὶ ἀντὶ νὰ σκέπτομαι περὶ φυγῆς, ἠτοιμάσθην κ' ἐγὼ εἰς ἀντίστασιν καὶ εἰς πόλεμον. Διότι ἡ θάλασσα μετὰ Σύρου καὶ Μυκόνου ἐκαλύφθη ὑπὸ πλοίων Τουρκικῶν κρατουμένων ἐπὶ ὄρας ἐκεῖ ὑπὸ παντελοῦς νηνεμίας. Καὶ εἶδον τὰς λέμβους ἐνὸς τῶν πλοίων διευθυνόμενας πρὸς τὰ παράλια τῆς Μυκόνου καὶ ἠκούσαμεν πυροβολισμούς, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ

καπνοῦ διεκρίναμεν ἐπισπερούσας πρὸς τὸ πλοῖον τὰς λέμβους. Τὰ προοίμια ταῦτα ἐφαίνοντο ἐπαπειλοῦντα ἀποβιβάσμον καὶ προσβολὴν ἐκ τοῦ στόλου. ἤρχισε λοιπὸν κωδωνοκρουσία εἰς τὴν Τήνον καὶ συνέρρεον ὠπλισμένοι οἱ κάτοικοι, ἔσυρον δὲ κ' ἐγὼ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν παλαιῶν κανόνιον, τὸ ὁποῖον ἐστήσαμεν ἐπὶ λόφου προέχοντος, τοῦ Πασᾶ Ἀκρωτήρι λεγομένου. Ἄλλὰ σφαίρας δὲν εἶχον καὶ ἐκαίονεν πυρίτιδα μόνην, ἀπειλοῦντες δὴθεν ἢ προκαλοῦντες τοὺς Τούρκους. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τοῦ λόφου, ὑπῆρέτης τοῦ θαύματος, ἀκούων τοὺς κενούς κανονοβολισμούς καὶ βλέπων τὰ Τουρκικὰ πλοῖα, ἐνθουμούμην τὰς περιπετείας τῆς ἐκ Χίου φυγῆς κ' ἐπερίμενον μ' ἐσφιγμένην καρδίαν τὸ ἀποβιβάσμον. Εὐτυχῶς δὲν ἐτέθη εἰς μεγαλειτέραν δοκιμασίαν τῶν Τηνίων ἢ σταθερότης. Ὁ Πασᾶς δὲν μᾶς ἔλαβεν εἰς σημείωσιν, οὐδὲ τοὺς Μυκονίους ἀπεπειράθη νὰ τιμωρήσῃ, καίτοι φρονέσαντας πολλοὺς τῶν εἰς τὰς λέμβους ἀποκρουσθέντων ναυτῶν, ἀλλ' ὠφελήθητι τοῦ ἐπιπνεύσαντος ἀνέμου ἀπεμακρύνθη τῶν νήσων μας.

Ἐκτοτε δὲν ἐταράχθημεν οὐδαμῶς, ἠδυνάμεθα δὲ νὰ λησμονήσωμεν ὅτι εὐρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ πολέμου, ἄνευ τῆς συνεχῆς ἀντηγήσεως τῶν συμβάντων αὐτοῦ. Ὅτε πρὸ πάντων ἐμάθωμεν τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος τὴν πυροπόλησιν καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου τὴν ἤτταν, ἐνθουσιασμὸς ἄκρατος κατέλαβε πάντας ἡμᾶς τοὺς πρόσφυγας, ἰδόντας εἰς τοῦ Κανάρη τὸ κατόρθωμα τὴν ἐκδικήσιν τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου. Καὶ τοῦ Δράμαλη ἡ κατατρόπωσις εἰς τὰ Δερβενάκια, καὶ ἡ λύσις τῆς πρώτης τοῦ Μεσολογγίου πολιορκίας, καὶ ὅσοι οἱ ἄλλεπάλληλοι θρίαμβοι τῶν πρώτων τῆς Ἐπαναστάσεως ἐτῶν ἀνεπτότερον τὰς ἐλπίδας καὶ ἐστερέονον τὰς πεποιθήσεις μας. Δὲν εἶχον εἰσέτι καταστροφὴν τὰ Ψαρά καὶ ἡ Κάσος, δὲν εἶχεν ἀρχίσει διὰ τῆς Κρήτης τοῦ Μεγμέτ Ἀλή ἡ ἐπέμβασις, δὲν εἶχεν ἀλωθῆ τὸ ἠρωϊκὸν Μεσολόγγιον, οὐδ' εἶχον εἰσέτι ἀναρῆ οἱ ἐμσῆλιοι σπαραγμοὶ καὶ αἱ ἀνόσιτοι τῶν Ἑλλήνων ἀλληλομαχίαι. Τὰ πράγματα ἐβάδιζον καλῶς καὶ γειρ Κυρίου ἐφαινετο εὐλογοῦσα τὴν Ἑλλάδα, βλέποντες δὲ τὴν Ἐπαναστάσιν προκόπτουσαν καὶ ριζοβολοῦσαν προσηνιζόμεθα ταχὺ καὶ αἴσιον τὸ τέλος τῆς.

ἤρχιζεν ἤδη τὸ τρίτον τοῦ ἀγώνος ἔτος κ' ἐπρωτοῦνθίζον τῆς Τήνου αἱ ἀμυγδαλέαι. Ἐγὼ δ' ἀπρακτῶν ἐστενοχωροῦμην καὶ πρεφόμενος διὰ σκέψεων καὶ σγεδίων συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ μεταβῶ εἰς Χίον πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ὑπὸ τὴν μελέαν τοῦ κήπου μας ταρέντων κειμηλίων. Ἀνεπόλουν τοὺς λόγους τοῦ πατρός μου ὅτε ἐκαλύψαμεν τὸν λάκκον ὑπὸ τὴν μελέαν. Ἐκεῖνος ἀπέθανε καὶ ἤμην ἤδη ἐγὼ τῆς οἰκογενείας ὁ προστάτης καὶ τὸ στήριγμα, ἡ δὲ ἀνάγκη τῆς παρακαταθήκης ἐκείνης ἠδύνατο καὶ τὴν

ταχεῖαν τῶν ἀδελφῶν μου ἀποκατάστασιν νὰ διευκολύνῃ καὶ τὴν εἰς Εὐρώπην ἴσως μετάβασίν μας. Ὅσῳ ἐκυσοφρεῖτο εἰς τὴν κεφαλήν μου ἡ ἰδέα αὕτη, τόσῳ ἐρριζόνετο τῆς ἐκτελέσεώς της ὁ πόθος καὶ μὲ κατεκυρίευσεν τοῦ σγεδίου μου ἡ μελέτη. Περὶ τούτου καὶ μόνου ἐσκαπτόμην ἐξυπνος, ἢ κοιμώμενος ὠνειρευόμεν.

Εἶχον ἤδη μεταβῆ εἰς Χίον κρυφίως συμπολιταί μου τινές, ἐπανῆλθον δὲ σώοι καὶ ἀβλαβεῖς. Αἱ ἐκεῖ Ἀρχαὶ ἐλάμβανον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαταγὰς νὰ προσελκύωσι τοὺς ἐπιστρέφοντας τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῶσι. Ταῦτα ἐπληροφούμην, ἡ δὲ πείρα τῶν ἐπιστρέψάντων μ' ἐνεθάρρυνε. Διεκοίνωσα τὸν σκοπὸν μου εἰς τὴν μητέρα μου, ἧτις ἐπροσπάθησε παντοίως τρόποις νὰ μὲ ἀποτρέψῃ, φοβουμένη μὴ κακοπάθω. Ἄλλ' ἡ ἀπόφασίς μου ἦτο ἀκλόνητος. Ἐβλέπον τοὺς κινδύνους, ἐπειθόμην ὅτι ἦτο παράτολμον τὸ ἐπιχειρήμα, ἀλλ' ἀκατάσχετός τις ὄρη μὲ ὤθει πρὸς ἐκτέλεσίν του καὶ δὲν ἤλιον τοὺς λόγους τῆς μητρός μου. Τῇ παρεδόκα τὴν μικρὰν περιουσίαν μου, ἐζήτησα τὴν εὐχὴν τῆς καὶ ἀνεχώρησα μετημφισπόμενος εἰς χωρικόν.

Τὸ τρεχαντήριον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεβιβάσθην ἔφερε φορτίον σίτου πρὸς πώλησιν εἰς τοὺς ἀποκέντρους τῆς Χίου λιμένας, ὁ δὲ πλοίαρχός του, ὁ Καπετὰν Κεφάλας, μὲ ὑπεσχηθῆ νὰ μὲ ἀποβιβάσῃ ἀσφαλῶς. Ὅταν μὲ εἶδεν ἐπὶ τοῦ πλοίου του μὲ τὸ λευκὸν ἐσώβρακον, καὶ τὴν χωρικὴν γουνέλαν μου, καὶ μὲ τὰ δύο μικρὰ μου βαρέλια κοκκίνου χαδιαρίου, ἐγέλασεν ὁ καλὸς πλοίαρχος. Ἐγέλασα κ' ἐγὼ, ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐσυλλογιζόμεν περισσότερον τὴν μητέρα μου ἢ τὴν μελέαν τοῦ κήπου μας.

[Ἐπειρὸς συνέχισις.]

Δ. ΒΙΚΗΛΛΕ.

II NANINH

Ἦτο πολὺ μικρὰ, ὠχροτάτη καὶ κάτισχνος ἦτο ἐξ ἐτῶν. Οἱ μεγάλοι τῆς βαθυκύανου ὀφθαλμοὶ προσέβλεπον κατηρεῖς καὶ τὰ μικρὰ τῆς γαίης τὰ μαραμμένα εἶχον γάσει τὸ μεῖδιμα. Καθημένη ἐπὶ ὑψηλοῦ ψαθίνου καθίσματος εἰς τὸ ἄκρον μακρᾶς τραπέζης, ὅπου κατὰ σειρὰς ἦσαν συσσωρευμένα χειρόκτια καὶ περιχειρίδια, κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ τὰ χωρίζῃ ἀνὰ δύο καὶ νὰ τὰ δένη δι' ἐρυθρᾶς κλωστῆς διὰ νὰ ἦνε εἶτομα νὰ ἀποσταλῶσι πρὸς τὸν βασιλέα. Δὲν ἦτο μὲν ἐπίμορθον κατὰ τὸ φαινόμενον τὸ ἔργον τοῦτο, ἀλλ' ὅμως τὸ ἐσπέρας, εἰς τὰς ὀκτώ, ὅτε ἐτελείωνε τῆς ἡμέρας ἡ ἐργασία, ἡ πτωχὴ κἀρῃ ἠσθάνετο τὴν βράχιν καταπεποιημένην, διότι ἐκατὸν δωδεκάδας τοῦλάχιστον καθ' ἕκαστην ἐχώριζε καὶ ἔδενε. Καὶ ὁ κόπος τῆς οὕτως ἀντημείβετο δι' ἐξ ὀβολῶν.

Φαντάζεσθε τὸ μικρὸν ἐκεῖνο πλάσμα κεκλεισμένον ἐπὶ ὀλόκληρον ἡμέραν εἰς ἐργαστήριον,

ὅπου ἐν στενοτάτῳ χώρῳ καὶ ἐν ἀτμοσφαιρᾷ πυκνοτάτῃ ἐμυρμηκιάζον εἰκοσι τοῦλάχιστον ἐργάτιδες; Ἦτο τὸ θῦμα πασῶν, δὲν ἐτόλμα τὸ πτωχὸν νὰ ἀρῇ τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ δμιλῆσῃ. νὰ καταπαύσῃ ἐπὶ στιγμῇ τὴν μηχανικὴν ἐργασίαν του. Τί κάθισαι, ἀκνηρά! ἐρώνει πρὸς τὴν μικρὰν κόρην ἀδικόπως ἢ ὑποδιευθύντρια τοῦ καταστήματος μὲ σκληρὰν φωνήν, ἐργάζου καὶ μὴ ἀκούης τί λέγομεν ἡμεῖς!

Καὶ τὸ παιδίον ἐκλινε κάτω τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὴν καταπεπονημένην καὶ αἱ μικραὶ τοῦ χεῖρες εἰργάζοντο μετὰ ταχύτητος θαυμασίας. Κιττάζε, ὅταν θέλῃ, ἐπανελάμβανεν ἢ ὑποδιευθύντρια, πῶσῃ ἐργασίαν δύναται νὰ κάμῃ. — Ἡ μητέρα, σεῖς, αἴτινες τόσον τρέμετε διὰ τὰ φίλτατά σας, σεῖς, αἴτινες φοβεῖσθε μήπως ὀλίγη ἀνάγνωσις, ὀλίγη γραφὴ καταπονήσῃ τὰ γυμνά σας τέκνα, αἴτινες φρονεῖτε ὅτι εἶνε τόσον φυσικὸν νὰ μὴ μένωσι πολὺν χρόνον τὰ παιδία προσηλωμένα εἰς μίαν ἐργασίαν, ἀλλ' ὡς τὰ πτηνὰ πετώσιν ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον κελαδῶντα οὕτως ἐκεῖνα πρέπει συχνὰ νὰ μεταβάλλωσι τόπον καὶ νὰ κινῶνται, μειδιᾶτε ἴσως καὶ νομίζετε ὅτι εἶνε πλαστὸν τὸ διήγημα τοῦτο! Ὁχι, εἶνε ἀληθινὴ ἢ ἱστορία αὕτη, ἢ διηγοῦμαι!... Ἡ Νανίνα ὑπῆρξε, τὴν εἶδα, τὴν ὠμίλησα ἔναυλος ἐστὶ ἡγεῖ εἰς τὰ ὠτά μου ἢ ἐναρμόνιος φωνὴ τῆς. Δὲν ἀπετέλει δὲ, τὸ χεῖριστον, ἐξαιρέσειν ἢ Νανίνα, ἢ τύχη αὐτῆς εἶνε ἢ κοινὴ τύχη τῶν πλείστων ἐκ τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ, τῶν δυστυχῶν ἐκεῖνων ὄντων, ἅτινα ἀπόκληρα ἀληθῆ τῆς κοινωνίας οὐδέποτε ἐγνώρισαν οὔτε τῆς οἰκογενείας τὰς θωπείας, οὔτε τὰ ἀθύρματα τὰ παιδικὰ, οὔτε ἄλλην οὐδεμίαν ἐκ τῶν τέρψεων ἐκεῖνων, τὰς ὁποίας τόσον ἀγαπᾷ ἢ ἀδύνατος ἡλικία.

Ἐνα μόνον σκοπὸν προτίθενται οἱ γονεῖς τῶν πῶς νὰ τὰ θρέψουν. Ἡ ἐνδυμασία, εἶνε δευτερεύον πρᾶγμα. Μὲ τὰ βράκια τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς δύναται ἢ γυνὴ ὅταν ἦνε ὀλίγον προσεκτικὴ καὶ φιλόπονος νὰ καλύψῃ τὴν γυμνότητά των, ἀλλὰ περὶ τῆς τροφῆς, περὶ τῆς κατοικίας, τί νὰ γείνη; Τί δὲ ἂν ἐκ τῆς πτωχικῆς καλύψεως φυγαδευθῇ καὶ ἢ ὑγεία;

Ἡ κυρία Ῥηγίνα, ἢ ὑποδιευθύντρια, κακῶς μετεχειρίζετο τὸ κοράσιον, διότι καὶ πρὸς αὐτὴν ποτε οὕτω προσεφέροντο οἱ ἀνώτεροι. Οἱ πτωχοὶ δὲν ἔχουσι παιδικὴν ἡλικίαν· εἶνε πάντοτε κακοενδεδυμένοι καὶ σκαιοὶ, ἄνευ χάριτος, ἄνευ θελγῆτρων. Ἀποτελοῦσι δὲ δύο τάξεις χωριστάς, ὧν τὴν μίαν ἀποτελοῦσιν οἱ ἔχοντες μᾶλλον ἀδύνατον τὴν κοῦραν καὶ τούτους τοὺς θερίζει ὁ θάνατος, τὴν δ' ἄλλην οἱ βρωμαλωτέροι, ὅς ἀποσκληρύνουσιν αἱ στερήσεις καὶ καθιστῶσιν αὐτοὺς ἰσχυροτάτους διὰ τὸ ἀγαθὸν ἢ διὰ τὸ κακόν!

Ἡ μικρὰ μας Νανίνα ἦτο τὸ πέμπτον τέκνον

τοῦ Ἰωάννου Λαρόου, ἐργάτου κτίστου, καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Λευκῆς, ἥτις ἦτο πλούστια. Εἰργάζοντο καὶ οἱ δύο ὡς δούλοι, ἀπὸ βαθυτάτης πρωίας ἕως ἐσπέρας, καὶ ἐκέρδαινον καθ' ἑκάστην ἐργασίμον ἡμέραν 4 φρ. καὶ 50 λεπτά. Ἀφαιρουμένων τῶν κυριακῶν, τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς δὲν ὑπῆρχεν ἐργασία, τί ἀπέμενε διὰ νὰ τραφῶσι, νὰ ἐνδυνῶσι, νὰ πληρώσωσι τὸ ἐνοίκιον πέντε τέκνα, ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ; Ὅθεν ἅμα τὰ μικρὰ ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ περιπατῶσι μόνα, ἐσκέπτοντο οἱ γονεῖς νὰ τοῖς δώσωσιν ἐργασίαν. Ἡ μεγαλύτερα κόρη, δώδεκα μόλις ἐτῶν, εἰργάζετο εἰς τινὰ σιδηροτριαν· εἰρχοντο ἔπειτα δύο ἄρρενα, τὸ ἐν ἦτο δέκα ἐτῶν καὶ τὸ ἄλλο ἐννέα· καὶ τὰ δύο ταῦτα εἶχον εἰσαχθῆ εἰς τι μηχανουργεῖον, ἐνθα ἀντι καθημερινῶν μόχθων, κατὰ πολὺ ὑπερβαίνοντων τῆς ἡλικίας αὐτῶν τὴν δύναμιν, ἀπελάμβανον τὰ δύο τῶν ἐν φραγκῶν καθ' ἑκάστην! Μετὰ τὰ δύο ἄρρενα εἰρχετο ὀκταετὴς κοράσιον, ὅπερ ἐκέρδαινε ὁκτὼ ὀβολοὺς τὴν ἡμέραν εἰς τι μεταουργεῖον. Μὲ τοὺς ἑξ ὀβολοὺς τῆς Νανίνης τὰ παιδία ἔφερον εἰσδήματα εἰς τὴν πατρικὴν καλύβην 4 φρ. 70, ὥστε τὸ ὅλον τῆς οἰκογενείας εἰσόδημα ἦτο 6 φρ. 20.—Ἡμέραν τινὰ ὁ πατήρ κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ τρίτου πατώματος οἰκοδομουμένης τινος οἰκίας· μετηνέχθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν.

Ἡ ταλαίπωρος Λευκὴ ἔκλαυσε πικρῶς τὸν ἄνδρα τῆς, ὅστις ἦτο καλὸς ἄνθρωπος, ἀπληπίζετο δὲ ὅταν ἤρχιζε νὰ σκέπτηται πῶς θὰ συνετήρει εἰς τὸ μέλλον τὴν οἰκογενεῖάν τῆς. Μάτην οἱ γείτονες τὴν παρηγόρουσαν λέγοντες ὅτι τὰ παιδία ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ ἐργασθῶσιν, ἢ Λευκὴ ἦτο ἀπαρηγόρητος καὶ ἀπληπισμένη.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν περιέβαλε τὸν σκουφόν των δι' ὀλίγης μαύρης σκέπης, ὅπερ ἦτο τὸ μόνον ὑπὸ τῆς πενίας αὐτῆς ἐπιτρεπόμενον ἐξωτερικὸν σημεῖον πένθους καὶ δὲν εἰργάσθη, ἀλλὰ τὸ ἐσπέρας αἱ μερίδες καὶ τὸ πτωχικὸν γέμμα ἦσαν μικρότεροι τοῦ συνήθους, μικροτάτη δὲ πασῶν ἢ μερὶς τῆς μητρὸς. Αἱ στερήσεις, ἢ κακοπάθεια, ἢ ἀνάγκη ἐπουλώουν ὅπως δὴ ποτε τὰς ἐκ τοῦ πένθους πληγὰς· ὅθεν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ ἐργασία καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν τέκνων ἔβαινε ἀπροσκόπτως.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἀρχεταὶ ἢ ἡμετέρα διήγησις, εἰσῆρχετο εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἐργασίας τοῦ χειροκτιοποιεῖου ἢ Κυρία Ζαφέτου, ἥτις ἦτο ἢ διευθύντρια. Τὸ ἐξωτερικὸν τῆς γυναικὸς ταύτης οὐδόλως ὑπεδήλου εὐγένειαν αἰσθημάτων ἢ καταγωγῆς. Ἦτο μικροῦ ἀναστήματος, παχεῖα, τὸ πρόσωπόν τῆς εἰδείκνυε σκληρότητα καὶ ἦτο τραχεῖα ἢ προσορὰ τῆς. Διὰ βλέμματός διαπεραστικοῦ περιέλαβε τὸ ἐργαστήριον, ἐνθα ἅμα τῇ παρουσίᾳ τῆς εἶχεν ἐπικαθῆσαι ἢ σιγῇ. Ἐ-

πειδὴ οὐδένα λόγον εὑρίσκειν ἵνα ἐπιτιμήσῃ τινὰ τῶν ἐργατῶν, ἤθελε δὲ πῶς κατὰ τὸ λεγόμενον νὰ ξεθυμάνῃ, ἀπετάθη πρὸς τὴν Νανίνα, ἥτις τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔτυχε νὰ καταβῆ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς καθίσματος ἵνα σηκώσῃ τὴν κλωστήν τῆς, ἥτις τῇ εἶχε πέσει.

— Πόσον εἶσαι ἀπερόσητος! Ἀφίνεις καὶ πίπτει ἢ κλωστή σου! Καὶ ἃς ἴδωμεν, αὐτὴν τὴν ἐργασίαν μόνον ἔκαμες ἀπὸ τὸ πρῶν, εἶνε δύο ἢ ὅρα. Ἄν ἕως τὸ ἐσπέρας δὲν εἶνε ἔτοιμοι αἱ ἑκατὸν δωδεκάδες δὲν θὰ πληρωθῆς, νὰ τὸ ἡξεύρης! — Κυρία Ῥηγίνα, δὲν ἐπιβλέπεις λοιπὸν εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ τοῦ κορασίου;

— Δὲν κάμνω ἄλλο παρὰ νὰ τὴν καθιστῶ προσεκτικὴν, κυρία, ὑπέλαβεν ἢ κυρία Ῥηγίνα.

— Λοιπὸν, νὰ τὴν διώξωμεν.

— Ὁχι, κυρία μου, σὰς παρακαλῶ, μὴ με διώξετε. Ἡ μητέρα μου ἔχει τόσα βράσανα, πόσον θὰ τὴν λυπήσω! Συγχωρήσατέ με!

Καὶ τὸ πτωχὸν κοράσιον ἔτεινεν ἱκετευτικῶς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, ὥστε συνεκινήθη πῶς ἢ διευθύντρια καὶ ἐπανελάβε μὲ ὕψος γλυκύτερον·

— Ἄς ἦνε· ἃς δοκιμάσωμεν ἀκόμη, ἀλλὰ πρόσεξε, ἅμα ἀκούσω νέον παράπονον ἐναντίον σου θὰ σὲ ἀποβάλω. Καὶ ταῦτα εἰπούσα ἐξῆλθεν.

— Ἡκουσες, κόρη μου, τί εἶπεν ἢ διευθύντρια, προσέθηκεν ἢ κυρία Ῥηγίνα, ἔχε τὸν νοῦν σου· καὶ ἠπέλιπε τὸ κοράσιον διὰ τοῦ δακτύλου.

Ἐτρεμεν ὅλη ἢ ταλαίπωρος Νανίνα, διότι ἐφοβέτο πολὺ τὴν κυρίαν Ῥηγίναν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν· Ἡμέραν τινὰ ἢ διευθύντρια εἶχε καλέσει εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς τὴν Νανίνα ἐπὶ τῇ προσάσει μὲν ὅτι θὰ τῇ δώσῃ σκαχαρωτὰ, πράγματι δὲ ἵνα μάθῃ παρὰ τοῦ παιδίου τί ἔκαμνον καὶ τί ἔλεγον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τῆς ἢ ὑποδιευθύντρια καὶ αἱ ἐργάτιδες. Τὸ παιδίον, τὸ ὅποιον ποτὲ δὲν εἶχεν ἴδει σκαχαρωτὰ, εἶχεν ἀπαντήσει μὲ ὄλην τὴν ἀφελείαν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῆς κυρίας Ζαφέτου· ἦτο ἐξαστεὶς τὸ παιδίον, ἠδύνατο νὰ μὴ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν;

Ἡ κυρία Ζαφέτου ὀργισθεῖσα δι' ὅσα ἤκουσεν ἐπετίμησε σφόδρα τὰς ἐργάτιδας· ὅθεν ὅλοι ἐμίσησαν τὸ πτωχὸν κοράσιον. Μόνος ὢ ὑπηρετῆς, ὁ Ἰωάννης, τὸ ὑπερκοπίζετο, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης δὲν ἦτο πάντοτε παρών. Ὁσάκις ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἐτελείωνε τὴν ἐργασίαν του ἐβοήθει τὴν μικρὰν εἰς τὸ ἰδικόν τῆς ἔργον καὶ ταχέως παρελάμβανε τὰ χειρόκτικα καὶ τὰ ἐκόμιζε πρὸς τὸν βαρέα. Ἦτο πατήρ ἐκεῖνος καὶ εἶχε θυγατέρα, ἢν ἠδύνατο ἀνθρωπίνως νὰ ἀνατρέφῃ καὶ νὰ τὴν ἐπέμψῃ εἰς τὸ σχολεῖον, διότι ἀπελάμβανε χίλια πεντακόσια φράγκα κατ' ἔτος. Ὁργίζετο δὲ πολὺ ὁ ἀγαθὸς Ἰωάννης ὅταν τὰ δύο τέκνα τῆς κυρίας Ζαφέτου εἰσέβαλλον εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ ἤρχιζαν νὰ πηδῶσι, νὰ φωνάζωσι, νὰ κλαίωσι καὶ νὰ ταραττώσι τὰ πάντα.

Ἡ παρουσία των ἀπησχόλει τὴν Νανίνα, ἥτις ἦτο ἀκριβῶς κατὰ ἐν ἔτος μικροτέρα τοῦ Παύλου, τοῦ νεωτέρου τῶν τέκνων τῆς κυρίας Ζαφέτου. Καὶ τότε, ὅταν ἐβλεπε τὴν μικρὰν ἀπασχολουμένην, ἐβρόντα ἢ κυρία Ῥηγίνα, τόσον πολὺ, ὥστε ἐτόλμησέ ποτε ὁ Ἰωάννης νὰ τῇ εἴπῃ·

— Ὅ, ἐκάμνετε καλλίτερα νὰ παραπονηθῆτε πρὸς τὴν κυρίαν διὰ τὸν θόρυβον, τὸν ὅποιον κάμνουσι τὰ τέκνα τῆς, παρὰ νὰ ὀργίζεσθε κατὰ τῆς πτωχῆς Νανίνης, διότι ὡς παιδίον τὰ παρατηρεῖ. Ἐξ ἐτῶν παιδίον εἶνε τὸ ταλαίπωρον!

— Νὰ κυττάζῃς τὴν ἐργασίαν σου σὺ, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μοὶ κάμνης παρατηρήσεις.

— Ἡ ἐργασία ἢ ἰδική μου δὲν σὰς ἐνδιαφέρει, κυρία Ῥηγίνα, δὲν εἶμαι σαλᾶθος σας!

— Δὲν ἠξεύρεις λοιπὸν ὅτι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τῆς κυρίας ἐγὼ διευθύνω ἐδῶ μέσα;

Οὕτως ἐξηκολούθει τραχυνόμενος βοληθῶν ὁ διάλογος ὅτε εἰσῆλθεν ἢ κυρία Ζαφέτου. Ἡ κυρία Ῥηγίνα παρεπονήθη ὅτι τὴν ὕβρισε ὁ Ἰωάννης, ἐκεῖνος δ' ἀνέφερε πρὸς τὴν διευθύντρια τὸν ἀληθῆ λόγον τῆς διαμάχης.

Ἡ κυρία Ζαφέτου, ἥτις ἔτυχε νὰ ἦνε εἰς τὰ καλά τῆς, διέταξε νὰ σιωπήσουν ὅλοι, ἔπειτα δὲ ἠσπάσθη τὰ φίλτατά τῆς, τὰ ἔστειλεν εἰς ἄλλο δωμάτιον καὶ οὕτω τὰ πάντα ἠσώχασαν. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκεῖνης ἢ κυρία Ῥηγίνα εἶχε πλέον κεκηρυγμένον πόλεμον κατὰ τοῦ πτωχοῦ κορασίου. Ἐπεζήτει τὴν ἀποβολὴν τῆς Νανίνης, ταχέως δὲ παρουσιάσθη ἀρροδία πρὸς τοῦτο περίστασις.

Ὁ Παῦλος εἶχε μεταξὺ ἄλλων μίαν κοῦραν, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζε Καθῖρ καὶ τὴν ὁποίαν ἠγάπα κατ' ἐξοχὴν, διότι ἠδύνατο ὅσον ἐπεθύμει ἢ καρδίαν του νὰ τὴν βροναίξῃ χωρὶς ἐκεῖνη νὰ συντριβῆται. Ἡ Νανίνα, ἥτις οὐδὲ εἰς τὸν ὕπνον τῆς εἶχε ποτε ἴδει κοῦραν, κατελήφθη πρῶτον μὲν ὑπὸ εὐσπλαγγικωτάτων αἰσθημάτων πρὸς τὴν Καθῖρ, ἢν ἐβλεπε τόσον κακῶς νὰ μεταχειρίζεται ὁ Παῦλος, ἔπειτα δὲ καὶ ὑπὸ ματρικῆς τρυφερότητος. Τὸ συναίσθημα, ὅπερ πρῶτον ἀφουρνίζεται εἰς τὰ κοράσια εἶνε τὸ τῆς μητρότητας. Τὸ κοράσιον ἀγαπᾷ νὰ νανορίζῃ, νὰ περιποιῆται, νὰ περιβάλῃ εἴτε ζῆλον τι εἴτε καὶ ἀπλοὺν κομμάτιον ξύλου, εἰς ὃ δίδει ὑπαρξίν καὶ ζῶην ἢ παιδικὴν φαντασία! Ἡ Νανίνα ἦτο τὸ μικροτάτον τέκνον τῆς οἰκογενείας τῆς, πολυλάπις εἶχε χερσιμεύσει ὡς κοῦρα εἰς τὰς ἀδελφὰς τῆς, ἀλλ' αὕτη ἢ ταλαίπωρος ἕως τῶρα δὲν εἶχεν ἀκόμη εὐρεῖ τι οὔτε πρόσωπον οὔτε πρᾶγμα, ἐφ' οὗ νὰ ἐκχύσῃ τὴν πληθῶραν ἐκείνην τῆς παιδικῆς τρυφερότητος, ὑπὸ τῆς ὁποίας ὑπερεχειρίλιζεν ἢ μικρὰ τῆς καρδία! Ὅλη τῆς λοιπὸν ἢ ἀγάπη συνεσωρεύθη ἐπὶ τῆς Καθῖρ, ἂν καὶ αὕτη ἦτο τὸ ἐλεεινότετον ἄθυμα ἐξ ὁ-

των κόρη ἡδύνατο νὰ ποθήσῃ. Διὰ τὴν Νανίνην ἦτο τὸ ὄγδοον θαῦμα τοῦ κόσμου.

Ἡμέραν τινα, καθ' ἣν ὁ Παῦλος ἐσοφίσθη νὰ θέσῃ τὴν κοῦκλάν του εἰς τὸν καδίσκον τὸν πρὸ τῆς βούσεως τῆς κειμένης ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ κατὰσπύματος, ἐπορεύθη ἡ Νανίνη ἐκεῖ ἵνα πλύνῃ τὰς χεῖράς της, ἀφ' οὗ εἶχε περατώσει τὸ λιτότατον πρᾶγμα τῆς. Τὸ κοράσιον εἶδεν αἰφνης λοιπὸν τὴν ἀγαπητὴν Καδίρ εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, ἦτο παγωμένη! Ἀμέσως τὴν ἔλαβεν ἡ Νανίνη εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ ἔτρεξε νὰ τὴν σκεπάσῃ μὲ τὸ ἐπανωφόριόν της. Κάθισεν αὐτοῦ εἰς τὴν ζέστην, καλὴ μου, ἔλεγεν εἰς τὴν Καδίρ, ἀπόψε ὅταν θὰ φύγω, θὰ σὲ βάλω εἰς τὴν πολυθρόναν τῆς κυρίας καὶ θὰ κοιμηθῆς ἡσυγῆ, δὲν θὰ σὲ βασανίζῃ ἐκεῖνος ὁ κακὸς ὁ Παῦλος! Καὶ ταῦτα εἰπούσα κατησπάσθη τρυφερότατα τὸ ἀκοῦσον ξυλάριον, ἔπειτα δὲ τὸ ἐτύλιξε μὲ τὸ ἐπανωφόριόν της, τὸ ὅποιον ἔθηκε πάλιν εἰς τὸ ἐρμάριον καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν θέσιν της καὶ ἐπανέλαβε τὴν ἐργασίαν της.

Ἡ κυρία Ῥηγίνα κατὰ τὸ σῆμα πολὺ ἐπετίμησε τὴν μικρὰν λέγουσα ὅτι ἡ ἐργασία, ἣν εἶχε κάμει δὲν ἤξιζε τίποτε καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ τὴν ἀρχίσῃ ἐξ ἀρχῆς. Ἡ Νανίνη οὐδὲν ἀντέλεγεν, ὅπερ ἔτι μᾶλλον ἐτράχυνε τὴν ὑποδιευθύντριαν, ἥτις ἐπορεύθη εἰς τῆς κυρίας Ζαφρέτου νὰ υποβάλλῃ τὰ παράπονά της. Ἡ διευθύντρια ὑπῆγε νὰ ἴδῃ μόνη της τὸ ἔργον τῆς μικρᾶς καὶ τὴν ἐπετίμησε καὶ αὐτὴ λέγουσα ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς πρέπει πλεῖστον νὰ προσέχῃ. Ἄλλ' ἡ κυρία Ῥηγίνα ἐξῆλθεν ἠττημένη τοῦ μικροῦ τούτου καὶ ἀνίσου ἀγῶνος, διότι ἐκεῖνη ἤθελε νὰ υποχρεώσῃ ἡ διευθύντρια τὴν Νανίνην νὰ ἐπαναρχίσῃ τὴν ἐργασίαν της ὅθεν νέα ἀφορμὴ καταδιώξεως κατὰ τῆς μικρᾶς.

Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἐκεῖ ὁ ὑπερέτης, παρεκάλεσεν ἡ κυρία Ζαφρέτου τὴν ὑποδιευθύντριαν νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ ὑπάγῃ αὐτὴ νὰ ὀδηγήσῃ τὰ τέκνα της ἐκ τοῦ σχολείου εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπερ καὶ εὐχαρίστως ἔπραξε διότι ἔνεκα τοῦ μίσους της πρὸς τὴν μικρὰν εὕρισκον ὅτι ἦσαν ἄγγελοι τὰ τέκνα τῆς κυρίας Ζαφρέτου. Οἱ κκ. Ἀλέξανδρος—οὕτως ὠνομάζετο τὸ μεγαλύτερον—καὶ Παῦλος ἐπανελθόντες οἰκαδὲ ἤρχισαν τὰ παταγώδη παιγνιδία των εἰς τὸ ἐργαστήριον, μετὰ ταῦτα δὲ ὅλοι ἐκάθισαν εἰς τὴν τράπεζαν. Ἡ κυρία Ῥηγίνα συνέτριψε μετὰ τῆς διευθύντριας, αἱ ἄλλαι ἐργάτιδες εἰς ἰδιαίτερον τράπεζαν, ἡ δὲ πτωχὴ Νανίνη παρέμενον εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐκεῖ ἔτριγεν ὀλίγον ἄρτον καὶ ὀλίγον τυρόν. Ἦτο ἡ ὠραιότατη τῆς ἡμέρας—διότι μία ὥρα ἀναψυχῆς παρείχετο εἰς τὰς ἐργάτιδας, καθ' ἣν καὶ ἐγευματίζον—διὰ τὴν μικρὰν ἡ ὥρα ἐκείνη. Ἀφ' οὗ ἔτριγεν τὸν ἄρτον της, ἀνέβαινον ἐπὶ τινος ἔδρας καὶ παρετήρει τοὺς ἐξω διερχομένους. Ὅταν ἐπα-

νῆλθεν ἡ ὑποδιευθύντρια εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ἐργασίας ἐφαίνετο κατελιημμένη ὑπὸ μεγάλης χαρᾶς ἐπιθύριζε τι εἰς τὰς ἐργάτιδας, τινὲς τῶν ὁποίων τῇ ἀπεκρίνοντο εἶνε ἀδύνατον! Τὸ μυστικὸν διεδίδετο χαμηλῇ τῇ φωνῇ εἰς ὅλον τὸν κύκλον, ἡ δὲ κυρία Ῥηγίνα ἔρριπτεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βλοσυρότατα βλέμματα πρὸς τὸ κοράσιον, ὅπερ ἄλλως ἦτο ἀπὸ πολλοῦ συνειθισμένον εἰς τοιαύτας φιλοφρονήσεις.

Τέλος εἰσῆλθεν ἡ κυρία Ζαφρέτου παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅστις ἐκράτει χαρτίον πλήρες σακχαρωτῶν, τὰ ὅποια ἐρράντιζε διὰ τῶν δακρῶν του.—Μὴ κλαίης, ἄγγελέ μου, ἔλεγεν ἡ μήτηρ ὡρὰ ὑπὸ τῆς ὀργῆς, μὴ κλαίης καὶ ἐγὼ θὰ τὰ διορθώσω.

Σιγὴ ἄκρα ἐπεκράτει εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ὅλων τὰ βλέμματα ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς τὴν Νανίνην.

— Πηλοκόριτσα, ἐφώνησεν ἡ κυρία, δὲν ἀρκεῖ ὅτι σὲ πληρώνω, θέλεις νὰ κλέπτῃς καὶ τὰ παιγνιδία τῶν τέκνων μου;

— Ἐγὼ; ἀνέκραξε τὸ ταλαίπωρον, γινόμενον λευκὸν ὡς τὸ μανδύλιον.

— Θέλεις λοιπὸν νὰ κρύψῃς τὸ ἐγκλημά σου, ἀδιάντροπη; δὲν ἤξεύρεις ὅτι ἔχω τὴν ἀποδείξιν τῆς κλοπῆς σου; ἴδου ἡ κοῦκλα! Καὶ λέγουσα ταῦτα ἔδειξε τὴν Καδίρ, ἣν ἔως τότε ἔκρυπτεν ὑπὸ τὴν ποδιάν της, περιβεβλημένην τὸ ἐπανωφόριον τῆς μικρᾶς.

— Κυρία μου! . . .

— Σὺ τὴν ἐπῆρες ναὶ ἢ ὄχι. . . .

— Ναί, ἐπιθύρισε τὸ παιδίον! . . .

— Τὸ ὁμολογεῖ, ἀνέκραξεν ἡ κυρία Ῥηγίνα!

— Ἄλλ' ὄχι διὰ νὰ τὴν κλέψω, σὰς ὀκίζομαι. . . .

— Ἀρκεῖ. Ὅχι βάσανα πάλιν ἡ μητέρα σου. . . Πρέπει νὰ φύγῃς ἀμέσως, δὲν σὲ θέλω. Κυρία Ῥηγίνα, νὰ τὴν ὀδηγήσῃς εἰς τὸ σπίτι της, νὰ δώσῃς εἰς τὴν μητέρα της τούτους τοὺς δεκαοκτὼ ὀβολοὺς διὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἡμέρας καὶ νὰ γνωστοποιήσῃς εἰς αὐτὴν τὴν διαγωγὴν τῆς κόρης της! Ἐλα ἐδῶ, Παυλέ μου, ἄγγελέ μου, δὲν εἶνε τίποτε! μὴ σὲ μέλει! Μὴ κάμνης μορφασμούς εἰς αὐτὸ τὸ ἀχρεῖον κοράσιον, δὲν ἀξίζει τὸν κόπον. Ταχέως, κυρία Ῥηγίνα.

— Κυρία, κυρία μου! ἀνέκραξεν ἡ πτωχὴ.

— Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ, ἀπάντα ἡ κυρία Ζαφρέτου. Ἐξῆλθε τέλος παρακολουθουμένη πάλιν ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅστις ἔσυρεν ἀπὸ τῶν ποδῶν καὶ τὴν Καδίρ

Χωρὶς παντάπασιν νὰ ἀπείθῃ εἰς τὰ δάκρυα, τὰ ὅποια ἔπνιγον τὴν μικρὰν, ἡ κυρία Ῥηγίνα ἔρριπτεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς τὸ κάθυρον ἐπανωφόριον, τὸ ὅποιον πρὸ μικροῦ ἐσκέπαζε τὴν Καδίρ καὶ τῇ ἔκαμε σημεῖον νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ.

— Ὡ ὄχι, ὄχι, ἐφώνει στεναζούσα ἡ Να-

νίνη, τῆς ὁποίας ἐξεγοῦτο τὸ μικρὸν στῆθος ὡς ἂν ἐμελλε νὰ ἐκραγῇ. Οὐδὲν ἡδυνήθη νὰ κάμῃ τὴν σκληρὰν καρδίαν τῆς γυναικὸς ἐκείνης, ἥτις εἶτε ἐκ ματαιότητος εἶτε ἐξ ἀνοησίας ἐβασάνιζεν ἐξασετὲς παιδίον!

Πολλὰς ἐργάτιδας συνεκίνησεν ἡ τύχη τῆς πτωχῆς Νανίνης, ἀλλ' οὐδεμία ἐτόλμα νὰ ἀλάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν της καὶ ὁ ἀγαθὸς ὑπέρτης δὲν ἦτο ἐκεῖ. Ἡ Νανίνη ἔρριπτεν ὕστατον βλέμμα ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ της καθίσματος, ὅπερ ἄφινε κενὸν καὶ τραχέως σурθεῖσα ἀπὸ τοῦ βραχιόνος ἠναγκάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὑποδιευθύντριαν. Τοῦ ταλαίπωρου παιδίου ἔτρεμον τὰ γόνατα καὶ παρ' ὀλίγον ἐπιπτε καθ' ὁδὸν καὶ ἦτο μακρὰ ἡ ὁδὸς ἡ ἀγούσα ἀπὸ τοῦ χειροκτιοποιείου εἰς τὴν καλύβην τῆς Λευκῆς, ἐπάγωνε δ' ἅμα καὶ ἀπετύφλου ἡ οὐμίχλη ἡ πυκνή. Τὸ παιδίον δὲν ἐκλαιε πλέον, ἔκαεν ἡ κεφαλὴ του, ἦτο ζαλισμένον, ψυχρὸς ἰδρῶς τὸ περιέριπτεν, ἐβαδίζεν ὡς ἐν ὄνειρῳ.

Ἡ Λευκὴ παρεσκευάζε τὸ φαγητὸν τῶν τέκνων της ὅταν εἰσῆλθεν ἡ κυρία Ῥηγίνα μετὰ τὴν Νανίνην.

— Σὰς φέρω τὴν κόρην σας, κυρία, εἶπεν ἡ ὑποδιευθύντρια. Ἡ κυρία δὲν τὴν θέλει πλέον εἰς τὸ κατάστημα ὄχι μόνον εἶνε ὀκνηρὰ, ἀλλὰ καὶ κλέπτρια. Σὰς ἔφερα καὶ τὸν μισθὸν της τῶν τριῶν τελευταίων ἡμερῶν. Χαίρετε.

Ἀπερίγραπτος εἶνε ἡ αἰσθησις, ἣν ἐνεποίησαν αἱ λέξεις αὗται ἐπὶ τῆς δυστυχῆς μητρὸς. Παρετήρησε τὸ τέκνον της, ἔπειτα δὲ λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ βραχιόνος τὴν κυρίαν Ῥηγίναν ἐτοιμαζομένην νὰ ἀπέλθῃ.

— Ὅχι, κυρία, τῇ λέγει, δὲν θὰ ἀπέλθετε πρὸ τοῦ μοι εἶπητε τί ἐκλεψεν ἡ κόρη μου.

— Τὴν ὠραίαν κοῦκλαν τοῦ κυρίου Παύλου, ἀπάντησεν ἡ κυρία Ῥηγίνα.

Ἡ Λευκὴ ὠχρίασεν.

— Καὶ ποῦ εἶνε ἡ κοῦκλα, ἠρώτησεν ἡ μήτηρ τὴν Νανίνην, ἥτις τὴν παρετήρει μὲ ἀοικτους ὀφθαλμούς ὡς παράφρον.

— Νὰ δὰ ἡ ὦρα, ὅπου θὰ τῇ τὴν ἀφήναμεν ἀκόμη, ἀπεκρίθη ἡ κυρία Ῥηγίνα, ζητοῦσα νὰ παλλαγῇ ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς Λευκῆς.

— Ἀλήθεια εἶνε αὐτὰ, παιδί μου;

Τὸ παιδίον ἔκλαιε κάτω τὴν κεφαλὴν.

— Δὲν ἀποκρίνεσαι; Ἐκλεψες τὴν κοῦκλαν;

— Ὅχι, ὄχι, μητέρα μου.

— Γευστρία! ἀνέκραξεν ἡ κυρία Ῥηγίνα, δὲν τὴν εἶχες εἰς τὸ ἐπανωφόριόν σου.

— Ναί.

— Ποῖος τὴν ἔβαλεν ἐκεῖ; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ ἀγωνιώσα.

— Ἐγὼ! . . . καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ τὸ παιδίον.

— Βλέπετε; εἶπεν ἡ ὑποδιευθύντρια, προσέχετέ την διότι ἔχει ἐλαττώματα. Καὶ ἀπῆλθεν.

Εἶχον συναχθῆ εἰς τὴν θύραν τινὲς ἐκ τῶν γειτόνων διὰ νὰ ἴδωσι τὰ γινόμενα. Ἡ κυρία Ῥηγίνα ἀναγορεύουσα εἶχε ποιήσει γνωστὸν εἰς αὐτοὺς τὸ πρᾶγμα, ἀπῆλθε δὲ ἄφροντις καὶ ἀμέριμνος ἡ φαῦλη καὶ ταπεινὴ ψυχὴ!

Ἐπλησίασε τότε πρὸς τὸ τέκνον της ἡ ταλαίπωρος μήτηρ.

— Δὲν βλέπεις, παιδί μου, τὴν δυστυχίαν μας; τῇ λέγει τί νὰ σὲ κάμω τώρα; ποῖος σὲ θέλει πλέον;

— Μητέρα, ὄχι, δὲν ἤθελα νὰ τὴν πάρω! . . . νὰ τὴν ζεστάνω, μητέρα . . . εἰς τὸ ἐπανωφόρι μου . . . ὄρκον . . . συγχώρησέ με . . . Καὶ ἦτο ἐλεεινὸν τὸ παιδίον.

— Καλὰ, εἶπεν ἡ μήτηρ ζητοῦσα νὰ κρύψῃ τὴν συγκίνησίν της. Γονάτισε ἐκεῖ καὶ θὰ μείνης νηστικὴ ἀπόψε.

— Ναί, μητέρα, ὅ,τι θέλεις, μὰ δὲν ἐκλεψα . . . Ὁ Θεὸς θὰ σοῦ εἶπῃ πῶς δὲν ἐκλεψα.

Τὰ ἄλλα τέκνα τῆς χήρας ἐκοιμήθησαν. Ἡ Νανίνη μένει γονατιστὴ, νηστικὴ καὶ σιωπᾶ. Ἄν δὲν ἤκουε τοὺς μικροὺς στεναγμούς της τῆς ἀθῶας, θὰ ἐνόμιζες ὅτι κοιμάται.

Καὶ ὅταν ὅλα τὰ εἶγε καταλάβει ὁ ὕπνος, ἐπλησίασεν ὑποτρέμουσα ἡ μήτηρ, ἔλαβεν εἰς τὰς πτωχικὰς ἀγκάλας της τὴν μικρὰν, τὴν ἔκδυσε καὶ τὴν ἔθηκε πλησίον της εἰς τὴν κλίβην ἀνησυχοῦσα διότι τῆς μικρᾶς ἔκαεν πολὺ ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς νυκτὸς ἤρχισεν ἡ Νανίνη νὰ παραλαλή καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσῃ ἡ παραλήρησις ἐπετείνετο! δὲν ἀνεγνώριζεν οὐδένα καὶ ἐπεμαρτύρητο τὸν νεκρὸν της πατέρα ὅτι ἦτο ἀθῶα, ὅτι δὲν ἐκλεψεν. Τὰ ὀνόματα τῆς Καδίρ, τῆς κυρίας Ζαφρέτου καὶ τῆς κυρίας Ῥηγίνας ἐπανήρχοντο συχνάκις ἀτάκτως καὶ ἐν συγχύσει πρὸς ἄλλα εἰς τὸ παραληροῦν στόμα της. Περὶ τὴν πέμπτην πρωινὴν ὥραν κατελήθη τὸ μικρὸν ὑπὸ κοπώσεως καὶ ἐκοιμήθη, ἀλλὰ παραξένον ἦχον ἀπέδιδε τὸ στῆθος της καὶ ἐνόμιζες ὅτι ἠγωνία.

Ἄμα ἐξημέρωσεν, ἡ μήτηρ ἐπορεύθη εἰς ἀναζήτησιν ἰατροῦ. Ἐξελθοῦσα τῆς οἰκίας ἀπῆντησε τὸν ἀγαθὸν Ἰωάννην, ὅστις μαθὼν τὰ γινόμενα ἐξῆυρισε τὴν ὑποδιευθύντριαν, ἡ δὲ κυρία Ζαφρέτου ἐδήλωσεν ὅτι ἂν αἱ σκηναὶ αὗται μεταξὺ τῶν δύο ἐξηκολούθουν ἤθελεν ἀποβάλλει ἀμφοτέρους. Οὕτως ἡσύχασαν τὰ πρᾶγματα, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης εἶχε τρέξει νὰ ἴδῃ τί γίνεται ἡ μικρὰ καὶ νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὴν μητέρα ὅτι ἡ μικρὰ δὲν ἦτο κλέπτρια. Ἄλλ' ἦτο ἀργὰ πλέον, τὸ κακὸν εἶχε γείνει. Ὅπως δὴποτε ἔμεινεν ἡ μήτηρ μὲ τὸ τέκνον της καὶ ἐπορεύθη ὁ Ἰωάννης εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἰατροῦ. Ὁ ἰατρός ἤλθεν, ὁ ἰατρός τοῦ νοσοκομείου, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις εἶγε ποτε σώσει καὶ τὴν κόρην τοῦ ἀγα-

θού υπηρέτου και διὰ τοῦτο τὸν ἐθεώρει ὡς Θεὸν ὁ Ἰωάννης.

Ἦτο ἀνὴρ ὑψηλός, μὲ μεγάλας ὄψεις, ἔχων διαπερατικὸν τὸ βλέμμα. Ἦτο ὠχρὸς καὶ εἶχεν εὐρὴ τὸ μέτωπον. Μόνον τὸ μειδιάμα ὑπεγλύκαιεν ὀλίγον τῆς ὄψεως αὐτοῦ τὸ ἀσπρὸν καὶ παγετῶδες. Ἐλαβε τὴν χεῖρα τῆς μικρᾶς ἀσθενούς, ἐξήτασε τὸ στήθος τῆς...

— Ἐπρεπε ταχύτερα νὰ μὲ προσκαλέσητε, εἶπε πρὸς τὴν ἐξαλλὸν μητέρα.

— Ἀλλοίμονον! Ἰατρὲ μου, τὴν νύκτα τῆς ἐφάνη ἡ ἀσθένεια. Καὶ διηγήθη ἡ μήτηρ τὰ πάντα πρὸς τὸν ἰατρὸν. Ὁ ἰατρὸς ἀνεσῆκωσε τοὺς ὤμους.

— Εἶνε βραεῖα τὸ παιδί καὶ ἐδῶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τὸ περιποιηθῆτε. Τυλιξατέ το καλὰ καὶ στείλατέ το εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Πολὺ ἐδόθησεν ὁ ἰατρὸς ἕως οὗ νὰ καταπέσει τὴν πτωχὴν μητέρα ὅτι τὸ νοσοκομεῖον ἦτο εὐεργετικὸν κατάστημα· καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ φοβῆται. Δὲν ἤθελε νὰ στείλῃ τὸ τέκνον τῆς εἰς τὰ σπιτάκια. Ἐπὶ τέλους τὸ μικρὸν τετυλιγμένον εἰς ὅλα τὰ ῥάκη τῆς οἰκογενείας εἰσῆχθη ἐντὸς ἀμάξιας, ἣν εἶχε φέρει ὁ Ἰωάννης, καὶ μετηνέχθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ἡ τάλαινα μήτηρ μετὰ δακρύων παρηκολούθει τὸ φίλτατόν τῆς ἀπαγόμενον καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἐξεφέρετο ἤδη νεκρόν! Καὶ ἅμα ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀκούεται ὁ κρότος τῶν τροχῶν τῆς ἀμάξης ἡ γέρθη σχεδὸν ἀλλοφρονουσα ἵνα περιποιηθῆ τὰ ἄλλα ὄρφανά.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπορεύθη ἡ μήτηρ εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἔνθα χάρις εἰς τὴν ἀδειαν, ἣν τῇ εἶχε δώσει ὁ ἰατρὸς, τῇ ἠνοίχθησαν αἱ πύλαι. Εἶδε τὴν κόρην τῆς κειμένην ἐπὶ καθαρᾶς κλίνης, παρακλήτο δὲ πλησίον εὐσεβῆς μοναχῆ ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἐλέους. Ὁ πυρετὸς ἐξηκολούθει, τὸ παιδίον δὲν ἀνεγνώρισε τὴν μητέρα του, ἐν τῇ παραληρήσει του δὲ ἀνέφερε μόνον τὴν Καθίρ.

— Θὰ ἀποθάνῃ τὸ τέκνον μου; ἠρώτα ἡ μήτηρ ὡς τρελλή τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἐλέους, μετὰ ἤγου φωνῆς ἀνεκφράστου.

— Ἐχε ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, κυρά μου, ἀπήντα μετὰ φωνῆς γλυκειᾶς ἅμα καὶ λυπηρᾶς ἡ μοναχῆ.

Ἡ Λευκὴ κλίνασα τὰ γόνατα προσήνετο, ἐφάνη δ' εἰς τὴν πτωχὴν γυναῖκα ὅτι τὸ βασανιζόμενον ἐκεῖνο τεκνίον ἦτο τὸ ἀγαπητότατον εἰς τὴν καρδίαν τῆς, καὶ ὅτι εἶχεν ἀμαρτήσαι τιμωροῦσα αὐτὸ ἕνεκα τῆς κακεντρογῆς ἐκείνης Ῥηγίνας. Τί δὲν θὰ ἐδίδεν ἡ τάλαινα μήτηρ ἵνα ἐξαγνίσῃ ἑαυτὴν ἐὰν ἦτο δυνατόν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἐκείνης. Ὡ! πόσον θεομῆ ἦτο ἡ προσευχὴ τῆς! Πρὸς στιγμὴν ἐνόμιζες ὅτι εἰσῆκουσεν ὁ Θεὸς τῶν δεήσεων αὐτῆς, διότι ἡ Νανίνη εἶχε παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ παραληρῇ καὶ εἶχεν ἤσυχάσει.

Ἠγέρθη μετὰ προσοχῆς ἡ μοναχῆ καὶ ἔκαμε σημεῖον εἰς τὴν μητέρα νὰ λάβῃ τὴν θέσιν τῆς. Αὕτη δὲ ἐρίφθη ἐπὶ τοῦ καθίσματος, ὅπερ εἶχε καταλείψει ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἐλέους καὶ προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τοῦ ἀγαπητοῦ ἐκείνου ὠχροῦ προσώπου, καρδακουσα νὰ ἴδῃ πότε θῆνοιζοῦν τὰ μικρὰ βλέφαρα τῆς Νανίνης τῆς. Μία ὥρα εἶχε παρέλθει, ὥρα ἐλπίδος καὶ ἀγωνίας! Ὁ πυρετὸς ἤλαττοῦτο, ἡ Λευκὴ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς τῆς τὰς μικρὰς χεῖρας τοῦ τέκνου τῆς. Μετ' ὀλίγον χαρίεν μειδιάμα ἐπέστεψε τὰ ὠχρὰ χεῖλη τῆς μικρᾶς ἀσθενούς, ἠνοίξε πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐφώνησε:— Μαμὰ! Ἡ Λευκὴ ἀφῆκε κραυγὴν, τὸ τέκνον τῆς τὸ φίλτατον τὴν εἶχε ἀναγνωρίσει. Ἡ μοναχῆ ἔσπευσε τότε ταχέως καὶ τὴν παρεκάλεσε νὰ ποσυρῆθῇ διὰ νὰ μὴ κουράσῃ διὰ τῆς συγκινήσεως τὴν μικρὰν. Καὶ ἀπεσύρθη ἡ μήτηρ ἔχουσα πλήρη ἐλπίδος τὴν καρδίαν. Τάλαινα μήτηρ! Ἡ Νανίνη τὴν ἠκολούθησε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐφ' ὅσον ἦτο ὁρατὴ, ἔπειτα ἐπὶ τὸ φάρμακον, ὅπερ τῇ προσήνεγκεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἐλέους καὶ ἐκ νέου ἐβυθίσθη εἰς ὕπνον.

Ὁ ἰατρὸς ἐπανῆλθε τὸ ἔσπερας, ἔσσειε τὴν κεφαλὴν δεικνύων ὅτι δὲν ἦτο εὐχαριστημένον, διέταξεν ἄλλα φάρμακα, παρήγγειλεν εἰς τὴν μοναχὴν νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ τῆς κλίνης τοῦ παιδίου, ἐξήτασε καὶ τοὺς λοιποὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀπῆλθεν.

Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἡ κατάστασις τῆς μικρᾶς ἀσθενούς δὲν εἶχε μεταβληθῆ. Τῇ ἐπαύριον, ἥτις ἦτο Κυριακὴ, ἡ μήτηρ ἐκάθισε πλησίον τῆς Νανίνης καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν δὲν ἠγέρθη ἐκείθεν. Περὶ τὴν δευτέραν μ. μ. ὥραν εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ νοσοκομείου ὁ καλὸς Ἰωάννης, ἡ κυρία Ζαφέτου καὶ ὁ υἱὸς τῆς Παύλος κρατῶν ὑπὸ μάλῃς τὴν Καθίρ. Βλέπουσα αὐτοὺς ἡ Νανίνη ἠσθάνθη τόσην δύσπνοιαν, ὥστε ἔλεγε ὅτι ἐμελλε νὰ ἀπαπνιγῇ.

Ἡ κυρία Ζαφέτου ἦτο ὀργίλη καὶ ζωηρὰ, ἀλλ' ὄχι καὶ κακὴ. Ἐλυπήθη σφόδρα ἰδοῦσα τὴν κατάστασιν τῆς μικρᾶς, μετενόησε δὲ ἀπὸ καρδίας δι' ὅ,τι εἶχε πράξει. Ὁ Παύλος περιέφερε τοὺς ὀφθαλμούς του ἀπὸ τῆς Νανίνης εἰς τὴν Καθίρ, ἤθελε νὰ εἶπῃ τι, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο καὶ ἐξερράγη εἰς δάκρυα. Ἀλλὰ τὰ δάκρυά του δὲν προήρχοντο ἐκ τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ ἔβλεπε τὴν Νανίνην, ἀλλὰ διότι ἡ μήτηρ του τῷ εἶχεν εἶπει νὰ δώσῃ τὴν Καθίρ εἰς τὴν μικρὰν, ἥτις οὕτως ἠδύνατο νὰ καλλιτερεύσῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ εὐχαριστηθῇ. Ἡ Καθίρ ἐδόθη, ἡ δὲ δυστυχὴς Νανίνη ἐνόμιζεν ὅτι ὠνευρέτο, ἡ Καθίρ ἦτο ἰδική τῆς! Πρὸς τούτοις ἡ κυρία Ζαφέτου τῇ εἶπεν ἅμα ἀναρρώσῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ κατάστημα. Ἡ Ῥηγίνα εἶχεν ἀποβληθῆ, εἶχε νικήσει ὁ Ἰωάννης, τοῦτο δὲ κατευχαρίστησε καὶ τὴν Λευκὴν. Ἡ εὐτυχία ἦτο πολὺ μεγαλη-

τέρα ἢ ὅσον ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ ἡ μικρὰ καρδιά τῆς Νανίνης. Ὁθεν διπλήθη ἡ μικρὰ κακὴ τὴν νύκτα, ὁ πυρετὸς ἐπανῆλθε σφοδρότατος, τὴν ἐπομένῃν πρωΐαν ὁ ἰατρὸς τὴν εὗρεν εἰς δεινὴν κατάστασιν.

— Τί ὥραν ἔρχεται ἡ μήτηρ τῆς; ἠρώτησε τὴν μοναχὴν.

— Τὴν μεσημβρίαν· χθὲς εἶχεν ἀπέλθῃ ἀπ' ἐδῶ πλήρης χαρᾶς.

— Ἡ δυστυχίς!

— Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐλπίς, ἰατρὲ;

— Οὐδεμία... Καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰατρὸς.

Μέχρι τῆς ἐνδεκάτης ἡ Νανίνη ἦτο ἀναίσθητος, ἔπειτα ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις τῆς καὶ ἐζήτησε τὴν μητέρα τῆς. Τῇ εἶπον ὅτι ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἔλθῃ. Ἐζήτησε τότε τὴν Καθίρ, ἀλλ' αἱ μικρὰί τῆς χεῖρες δὲν εἶχον πλέον δύναμιν νὰ βαστάσουν τὴν κοῦκλαν καὶ ἡ Καθίρ ἐκυλίσθη κατὰ γῆς. Ἡ μοναχῆ τὴν ἐσήκωσε καὶ τὴν ἔθηκε πλησίον τῆς μικρᾶς, ἥτις διὰ γλυκυτάτου μειδιάματος κῆχαρίστησε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἐλέους. Ἐπειτα ἤρχισε νὰ ψιθυρίζῃ τι πρὸς τὴν Καθίρ... καὶ οἱ ἄγγελοι παρέλαβον τὴν μικρὰν ψυχὴν τῆς. Ὅταν ἡ μήτηρ ἐπανῆλθεν ἐνόμιζεν ὅτι ἐκοιμάτο τὸ τέκνον τῆς· ἐκοιμάτο ἀληθῶς τὸν αἰώνιον ὕπνον!

Σεῖς πάντες, πατέρες καὶ μητέρες, διδάσκαλοι καὶ καταστηματαρχαί, ὅσοι φέρετε τὴν εὐθύνην μικρῶν καὶ ἀθῶν πλασματῶν, ἐστὲ δικαιοὶ! Ἡ Νανίνη εἶνε ἐν μόνον τοῦ μεγάλου σώματος τῶν ταπεινῶν καὶ ἀδυνάτων, τῶν μικρῶν καὶ τῶν ἐστερημένων, ὧν σεῖς εἰσθε οἱ φυσικοὶ κηδεμόνες. Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ δώσητε λόγον ὄχι μόνον εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς Ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου ἡ χεῖρ ἡ πανσθενὴς ἔπλασε τὰ πάντα!

[Lafontaine.] **

ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ,

ἐπὶ Ἰβάν Α' τοῦ Τρομεροῦ.

Ἡ ἱστορία τῶν πρώτων σχέσεων τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Μοσχοβίαν ἀνήκει εἰς τοὺς ἠρωικούς χρόνους τῆς εὐρωπαϊκῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου. Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ τῆς Ἀγγλίας ναῦται ζηλώσαντες τὴν δόξαν τοῦ Κολόμβου καὶ τοῦ Κόρτες, διέσχισαν τὰς θαλάσσας ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον πόλον πρὸς ἀνακάλυψιν νέων διόδων, τρία πλοῖα, διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Willoughby καὶ τοῦ Chancellor, ἀπέπλευσαν εἰς Ἀγγλίαν, διευθυνόμενα πρὸς τὰς μυστηριώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἀρκτου. Τὰ τρία ταῦτα πλοῖα κατέλαβον παρά τὰ παράλια τῆς Σκανδιναβίας φοβερὰ τρικυμία, καὶ τὰ μὲν δύο μετὰ τοῦ Willoughby ἀπεπλανήθησαν ἐντὸς τῶν πάγων, ὁ δὲ Chancellor, ἀφοῦ εἰς μάτην περιέμενεν αὐτὰ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας, ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ μόνος τὸν κινδυνώδη πλοῦν

καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Λευκὴν Θάλασσαν προσωμίση εἰς τὰς ἐκβολὰς μεγάλου ποταμοῦ πλησίον Μονῆς. Παρὰ τῶν ἐγγυωρίων ἔμαθεν ὅτι ὁ ποταμὸς ὀνομάζετο Δρίνα, ἡ δὲ Μονὴ Ἅγιος Νικόλαος, καὶ ὅτι εὕρισκετο ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ τσάρου τῆς Μόσχας. Οὕτως ἀνεκάλυψαν οἱ Ἀγγελοὶ τὸ Βασίλειον τῶν τσάρων, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἀγνωστον εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην σχεδὸν ὅσον ἡ Σινική.

Ἡ ἐξαιρετικὴ ὄλως ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας τῆς Ῥωσίας, ἡ ἀποκλειστικὸς χερσαία αὐτῆς θέσις, μακρὰν πάσης πολυπλόου θαλάσσης, καὶ τέλος ἡ εἰσβολὴ τῶν Τατάρων, εἶχον ἀπομονώσει τὴν χώραν ταύτην τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Μόνον οἱ ἄμεσοὶ αὐτῆς γείτονες ἐγνώριζον ὁπωσοῦν αὐτήν· οἱ Γάλλοι δὲ καὶ οἱ Ἀγγελοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν ἀνακαλύψωσιν ἐκ νέου ὅπως ἀνανεώσωσι τὰς ἀπὸ τοῦ γάμου τοῦ Ἐβρίκου Α' μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαροσλάβ διακοπέιας σχέσεις.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐγνώριζεν ὁ Chancellor ποίους τόπους ἐμελλε ν' ἀπαντήσῃ, εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Ἐδουάρδου Γ' ἐπιστολὰς «πρὸς πάντας ἀδικριεῖς τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς κυριαρχοῦντες πρὸς τοὺς κριτὰς τῆς γῆς, πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς αὐτῶν, πρὸς πάντας τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν τινα ἐν πάτρῃ ὑπὸ τὸν ἠπέραντον οὐρανὸν χώρα.» Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας διεδίδασεν εἰς τὸν Ἰβάν Α' Βασιλεῖτις, τὸν Τρομερὸν, τὴν δὲ 23 Ὀκτωβρίου 1553 ἐπὶ διαταγῇ ἐλθούσῃ ἐκ τοῦ Κρεμλίνου, ἐπορεύθη εἰς τὴν μυστηριώδη πρωτεύουσαν, τὴν Μόσχαν, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ τρομερὸς τσάρος, καὶ ἀφίχθη ἐν αὐτῇ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Καζάν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὁποίας ἐκτίετο τότε ἡ λαμπρὰ καίτοι ἀλλόκοτος ἐκκλησία Βασιλείου τοῦ Μακαρίου. Ἡ κατάκτησις αὕτη ἦτο σπουδαιότατη, ἀλλ' ὁ Ἰβάν ἠνόησε ὅτι δὲν ἤρκει εἰς τὴν δόξαν τῆς Ῥωσίας. Ἀπαλλαγείς δι' αὐτῆς τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐχθροῦ, ἐπεθύμει μεγάλως ν' ἀνανεώσῃ τὰς πρὸς τὴν Δύσιν σχέσεις, ἐμελέτα δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Λιθωνίας τὴν διὰ τῆς Γερμανικῆς Θαλάσσης ὁδόν. Ἐγνώριζεν ὅμως ὅτι οἱ ἐχθροὶ, τοὺς ὁποίους ἐμελλε ν' ἀπαντήσῃ, οἱ Σουηδοὶ, οἱ Πολωνοὶ κ.λ. ἦσαν πλέον τῶν Τατάρων ἐπιφοβοὶ καὶ ὅτι ὅπως νικήσῃ Εὐρωπαίους, εἶχεν ἀνάγκην τῶν ὀπλῶν καὶ τῆς τέχνης τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ προμηθευθῇ αὐτὰ ἀφοῦ οἱ γείτονές του παρεφύλαττον εἰς τὰ σύνορα καὶ συνελάμβανον τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς μηχανικούς, ὅσους μετεπέμπετο ἐκ τῆς Δύσεως; Ὁ ρθίνος τῶν γειτόνων τούτων ἀπεμόνου τὴν Ῥωσίαν ἀσφαλέστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ταταρικοῦ ζυγοῦ. Κωλυομένης λοιπὸν τῆς διὰ τῶν ὀρέων ὁδοῦ, ἀπελείπετο μόνη ἡ διὰ τῆς Λευκῆς Θαλάσσης, ἀλλ' οὐδεὶς ἐγνώριζετ' ἂν ἡ ἐρημος αὕτη θάλασσα εἶχε συγκοινωνίαν τινα μετὰ τῶν

Θαλασσῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἐμφάνισις πλοίου ἐν αὐτῇ ἐνομιζέτο θαῦμα ἀδύνατον.

Τὸ θαῦμα τοῦτο ἐπραγματοποιήσεν ὁ Chancellor, πᾶς δὲ τις ἐννοεῖ μετὰ πόσης γαῖρας ὁ Ἰβάν ἐδεξιώσατο ἐν Μόσχᾳ τὸν τολμηρὸν αὐτὸν καὶ μετὰ πόσης προθυμίας διέταξε νὰ τῷ μεταφρασθῇ ἡ πρὸς ἀγνώστους ἡγεμόνας ἐπιστολὴ τοῦ Ἐδουάρδου Σ'. Ἀφοῦ ἐδέχθη τὸν Chancellor εἰς ἀκρόασιν ἵνα ἴδῃ «τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς», ἀπέπεμψεν αὐτὸν φέροντα φιλικὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἐπιστολήν. Ἦτο δὲ ὁ Ἰβάν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νέος εὐεθὴς, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, πλατεῖς ἔχων ὤμους καὶ στῆθος εὐρὺ, ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς, μικροὺς καὶ ζωηροὺς καὶ ῥίνα γρυπὴν χαρακτηρίζουσαν τὴν ἀρπακτικὴν ἐκείνην γενεάν, τὴν διὰ κλοπῶν καὶ ἀρπαγῶν καταρτίσασαν τὴν Μοσχοβίαν. Ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς εἶχε γνώσεις πολλὰς, πρᾶγμα δὲ παράδοξον παρὰ τυράννου, ἡγάπα νὰ ἐξηγῇ τὰς πράξεις του διὰ τὸ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ καλῆμου.

Τῷ 1555, ὁ Chancellor ἤλθε καὶ πάλιν εἰς Ῥωσίαν μετὰ δύο μελῶν ἐταιρίας τινος ἀρτισυσταθείσης ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα merchants adventurers, ἧτοι ἐμποροὶ τυχοδιώκται. Ἐφερο δὲ ἐπιστολὴν τῆς βασιλίσσης Μαρίας Τυδδρ γεγραμμένην εἰς τρεῖς γλώσσας, τὴν πολωνικὴν, τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν, καθότι οὐδεὶς τότε ἐν Ἀγγλίᾳ ἐγνώριζε τὴν Ῥωσικὴν. Δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφιξίν των οἱ Ἀγγλοὶ ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν τσάρον καὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ ἐμπορεύηται ἡ ἐταιρία καθ' ὅλον τὸ κράτος αὐτοῦ χωρὶς νὰ πληρώσῃ τέλος. Ἐπεφυλάττετο δὲ ὁ τσάρος νὰ διαζῆ ὁ ἴδιος τὰς μεταξὺ τῶν Ἀγγλῶν ἐμπόρων καὶ τῶν Ῥώσων διαφοράς.

Ἐξαιρετικαί ὅλως ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ περιστάσεις τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ Μοσχοβίᾳ. Ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Μόσχας καὶ ταῖς πανηγύρεσι τοῦ Βόλγα, ὑπῆρχον ἄφθονα τὰ τέτον τῆς Κίνας, τὰ μεταξωτὰ τῆς Περσίας, τὰ ὑράσματα καὶ τὰ ἀρώματα τῶν Ἰνδιῶν, αὐτῇ ὁμοίως ἡ Ῥωσία, ἀκατέργαστα μόνον παρήγαγε προϊόντα, ὡς λ. γ. βόεια δέρματα, πολυτίμους σισύρας (γούνας), κηρίον, μέλι, στέαρ κτλ. Ἡ τυραννία εἶχε καταπνίξει τὴν Ῥωσικὴν βιομηχανίαν, τὸ δὲ ἐγγώριον ἐμπόριον ἐμαραίνετο διὰ τὴν ὀλίγην ἀσφάλειαν. Ὁ τσάρος κατέστρεψε τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὑπηκόους δι' ἀτίμου συναγωνισμοῦ. Εἶχεν ἐν τῷ Κρεμλίῳ ὑφ' ἀντήρια καὶ ἀποθήκας ἐν αἷς ἐπεσωρεύοντο αἱ πολυτίμοι σισύραι, ὡσάκις δ' ἀπέστελλε πρέσβυν του εἰς Εὐρώπην, τῷ ἐδίδεν ἐντολήν νὰ πωλήσῃ μέρος αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ στέμματος. Ἐνίοτε ἐρρολόγει ἀθαιρέτως ἐν τῶν ἐγγωρίων προϊόντων, τὰ δέρματα ἢ τὸ κηρίον λ. γ., ἐβίαζε τοὺς ἐμπόρους νὰ τὰ παραχωρῶσιν εἰς αὐτὸν ἀντὶ τιμῆς εὐτε-

λεστάτης, μετεπώλει δὲ ἔπειτα αὐτὰ εἰς τετραπλασίαν καὶ πενταπλασίαν τιμὴν. Οὕτω καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐξωθεν ἐμπορεύματα, ἐσφραγιζέτο αἶφνης ὅλα τὰ μεταξωτὰ τῆς Ἀνατολῆς ἢ ὅλα τὰ ἐριούχα τῆς Γερμανίας καὶ ἐξήσκει δικαίωμα προτιμήσεως εἰς τὰς πανηγύρεις καὶ τοὺς λιμένας. Ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ καπνοῦ ἦτο ἀπηγορευμένη ἐπὶ βαρυτάταις ποιναῖς, ἐπίσης ἀπηγορευμένη καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ οἴνοπνεύματος, τοῦ ὁποῦ τοῦ μονοπώλιον εἶχεν ὁ τσάρος, ὡσαύτως καὶ ἡ ἐξαγωγὴ προϊόντων τινῶν πολυτίμων. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προσθέσωμεν τὰς καταπιέσεις τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων, τὰς τυραννικὰς ἐξείσεις ἀθαιρέτου ἐξουσίας, τὰ ἀθέβαιον τῶν νόμων, τὸ ἀργυρῶντον καὶ τὸ ἀπηνὲς τῆς δικαιοσύνης, τὸ κατὰ τῶν ξένων καὶ τῶν αἰρετικῶν μῖσος τῶν πολλῶν, τὴν κακὴν πίστιν τοῦ Μεσχοβίτου ἐμπόρου, ὥστε τὸ ἐν Ῥωσίᾳ ἐμπόριον ἦτο ὅ, τι πρὸ 50 ἐτῶν ἦτο τὸ ἐμπόριον τῆς Κίνας ἢ τῆς Ἀλγερίας. Ὁ δὲ ξένος ἐνόμιζεν ὅτι εὐρίσκετο ἐν χώρᾳ ἐχθρική. Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τῶν τοιούτων περιστάσεων, οἱ Ἀγγλοὶ εἶχον προστασίαν τὴν ὑπὸ τοῦ τσάρου χορηγηθείσαν αὐτοῖς ἀδειαν καὶ τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ.

Τῷ ὄντι ὁ Ἰβάν οὐ μόνον ἐδέχθη αὐτοῦς καλῶς, ἀλλ' ἐπιθυμῶν νὰ ἔλθῃ εἰς ἀμεσον σχέσιν πρὸς τὴν βασιλίσσαν αὐτῶν, ἀπεράσισεν ἄποστελῆν εἰς Ἀγγλίαν τὸν Ὀσιπ Νεπέη, ὅστις διατελέσας διοικητὴς τοῦ Βολόγδα εἶχε κάπως πολιτισθῆ διὰ τῆς μετὰ τῶν Ἀγγλῶν συγκοινωνίας. Ὁ Νεπέη ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Chancellor, τὸ δὲ ταξίδιον τοῦτο τοῦ πρώτου εἰς Ἀγγλίαν Ῥώσων πρεσβευτοῦ ὑπῆρξε πλήρες περιπετειῶν. Τρομερὰ τρικυμία ἐξόψισε τὸ πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐπέβαινε κατὰ τῶν βράχων ὄρμου τινὸς τῆς Σκωτίας καὶ κατεσύντριψεν αὐτό. Ὁ Chancellor προσπαθῶν νὰ σώσῃ τὸν Νεπέη ἐπνίγη μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, ὁ δὲ Νεπέη ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐπὶ δύο μῆνας μετὰ τῶν ἀπολιτίστων κατοίκων τῆς παραλίας ἐκείνης, τότε δὲ μόνον ἠδυνήθη νὰ πορευθῇ εἰς Λονδίον, ὅπου ἐγένετο αὐτῷ λαμπρὰ ὑποδοχὴ. Ὁγδοήκοντα ἐμποροὶ ἐπιβαίνοντες λαμπρῶν ἵππων καὶ πολυτελῶς ἐνδεδυμένοι, φέροντες δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους βραβεῖς χρυσαῖς ἀλύσεις, ἐπορεύθησαν εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ δώδεκα μίλια μακρὰν τοῦ Λονδίνου. Ὁ Νεπέη εἶδε τότε εἶδος ἐμπόρων κατὰ πάντα διαφόρων τῶν πτωγῶν χωρικῶν ἐμπόρων τῆς Ῥωσίας, εἶδεν ἀνδρας τολμηροὺς καὶ δραστηρίους, ἐπαίρομένους ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτῶν καὶ ἐπιδεικνύοντας τὸν πλοῦτον αὐτῶν, ἀποτελοῦντας δὲ γενεὰν σχεδὸν ἡρωϊκὴν, ἡ ὁποία διερευνώσα ἀνευδότως τὴν γῆν ὅλην, ἤρχισεν ἕκτοτε νὰ ἐκτείνῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶν δύο κόσμων καὶ τῶν δύο ἠκεανῶν.

Εἰς τεσσάρων μιλίων ἀπόστασιν τοῦ Λονδί-

νου, νέα τάγματα ἐμπόρων μετ' ἀπειρῶν ὑπαλλήλων προσετέθησαν εἰς τὴν συνοδείαν τοῦ Νεπέη, ὥστε ὁ ναυαγὸς οὗτος εἰσῆλθεν εἰς Λονδίον μετ' ὀλοκλήρου στρατοῦ. Εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως ὁ Λόρδος Δήμαργος ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς συμβούλους του προσεφώνησε τὸν Ῥώσον ἀπεσταλμένον. Τὰς ἐπομένους ἡμέρας ἔτυχεν ἀκρόσεως παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλίσσῃ, παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Westminster τελεσθεῖσαν ἐπίσημον λειτουργίαν καὶ παρεκάθησεν εἰς λαμπρὸν γεῦμα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐντίμου συντεχνίας τῶν ἐριοπωλῶν. Ὁ Ῥώσος ἐπροξένησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν, οἱ μετ' αὐτοῦ διαπραγματευθέντες ἐθαύμασαν τὴν ἀγχινοίαν αὐτοῦ καὶ τὸ εὐγενὲς τοῦ τρόπου. Ἀναχωρῶν ἔλαβε παρὰ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Μαρίας ἐπιστολάς χορηγούσας τοῖς Ῥώσοις ἐμπόροις διάφορα προνόμια ἐν Ἀγγλίᾳ.

Τὸν Νεπέη ἐσυνόδευσε ἐπιστρέφοντα εἰς Ῥωσίαν ὁ πλοίαρχος Jenkinson, ὅστις ἦτο θαυμασιὸς τύπος ἄγγλου ναύτου, τολμηρὸς, ἀκάματος, ἱκανὸς εἰς πάντα, ἐμπόρος καὶ διαχειριστὴς ἀριστος, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ διπλωμάτης. Εἶχεν ἐπισκεφθῆ πάσας τὰς χώρας τῆς Δύσεως, τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Τοιοῦτος ἄνθρωπος ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐφελκύσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ νοήμονος καὶ πολυπράγμονος Ἰβάν, ὅστις ἡγάπα νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ περιστοιχίζηται ὑπὸ μυθολόγων καὶ αἰοιδῶν. Τίνες δὲ μῦθοι ἠδύνατο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ διηγήματα τοῦ Jenkinson περὶ τῶν θαυμάτων τῆς Δύσεως! Ὁ Jenkinson ὠφελοῦμενος τῆς μεγίστης ἐπιβροῆς ἦν ἐντὸς μικροῦ ἀπέκτισεν ἐπὶ τοῦ τσάρου καὶ μὴ λησμονῶν τὰ συμφέροντα τῆς ἐταιρίας, ἐξητήσατο καὶ ἔλαβε τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ καταπλεύσῃ τὸν Βόλγαν πρὸς ἀναζήτησιν ὁδοῦ ἀγοῦσης εἰς τὰς Ἰνδίας. Κατέβη λοιπὸν τὸν μέγαν ταύτον ποταμὸν, τὸν σήμερον ὑπὸ ἀπειρῶν πλοίων διασχίζομενον καὶ ὑπὸ πόλεων πολυπληθῶν κατοικημένον, τότε δὲ ῥέοντα ἐν τῷ μέσῳ ἐρήμων, διῆλθε τὸ Ἀστρακάν, ἐρθασεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πρῶτος αὐτὸς Εὐρωπαῖος ἀνπέτασε τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς Κασπίας. Προχωρήσας δὲ διὰ τοῦ Τουρκεστάν δι' ἐρήμων λυμαιομένων ὑπὸ ληστῶν καὶ διὰ παντοίων κινδύνων, ἐπέστρεψε διὰ τῆς Σαμαρκανδης εἰς Μόσχαν ἀνευ τινος πρακτικοῦ ἀποτελέσματος τῆς περιηγήσεώς του, ἀπῆλθε δὲ εἰς Ἀγγλίαν ἀφίγων τὸν Ἰβάν κατατεθλιμμένον ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει του.

Τὸ 1566 ἐπανῆλθε καὶ δεύτερον εἰς Μόσχαν ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ στέμματος, φέρον ἐπιστολήν τῆς Ἐλισάβετ καὶ ἔχων ἐντολήν νὰ ζητήσῃ ἐν ἄλλοις καὶ τὴν ἐκ Ῥωσίας ἀποπομπὴν Ἰταλοῦ τινὸς Παρὰλ Βαροβέρην, ὅστις ἐτόλμα νὰ συναγωνίζηται πρὸς τὴν ἀγγλικὴν ἐταιρίαν τῆς Μόσχας, πρὸς δὲ νὰ κατορθώσῃ νὰ χορη-

γηθῇ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς τὸ προνόμιον τοῦ νὰ ἐμπορεύωνται μόνον διὰ τῆς Λευκῆς Θαλάσσης. Ἐβόησε δὲ εἰς Μόσχαν καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἡμιβάροβαρος τσάρος ἐτέλει τὸν δεύτερον αὐτοῦ γάμον μετὰ Κιρκασίας γυναικός. Μετ' αὐτῆς ἐπλησίασαν τὸν θρόνον τοῦ Ἰβάν οἱ συγγενεῖς τῆς, ἀτίθασσι Ἀσιανοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐτι ἀγριωτέρων κατέστησαν τὴν Αὐλὴν ἐκείνην. Ὁ Ἰβάν ἀπεσύρθη ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ πρωτεύουσῃ Slobode Alexandra καὶ ἤρξατο τοῦ κατὰ τῶν βογιαρῶν πολέμου, τοὺς ὁποῖους ἐφοβείτο καὶ ἐνόμιζε προδότας. Τότε δὲ ἐγένοντο φοβεραὶ καταδίκαι καὶ τότε ὁ Τρομερὸς ἀπεκάλυψεν ἑαυτὸν ἐντελῶς. Τὸν Jenkinson ὅμως ἐδέχθη μετὰ τῆς προτέρας εὐνοίας καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ ἐμπορεύωνται ὅχι μόνον ἐπὶ τῆς Δθίνης, ἀλλ' ἐπὶ ὅλων τῶν βορείων ποταμῶν καὶ νὰ ἐγκαταστῶσιν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἐν τούτοις, ἡ δυσπιστία τοῦ Ἰβάν πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ἠῤῥαξαν ὀσημέραι, ἦτο πεπεισμένος ὅτι οἱ μέσα ἐχθροὶ ἦσαν συνεννοημένοι μετὰ τῶν ἔξω, οἱ δὲ Ἀγγλοὶ ἐβοήθουν αὐτὸν τὰ μέγιστα κατὰ τῶν ἔξω προμηθεύοντες αὐτῷ ὄπλα, κανόνια καὶ μηχανικοὺς, καὶ διατηροῦντες ἐλευθέρων τὴν Βαλτικὴν καὶ τὴν Λευκὴν Θάλασσαν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἠλιπίζε παρ' αὐτῶν ἐτι μείζονα ὑπηρεσίαν. Ὁ ἀπόλυτος οὗτος μονάρχης, τὸν ὅποιον προσκυνοῦντες ἐπλησίαζον οἱ ὑπήκοοί του, ὁ ὁποῖος δι' ἐνὸς νεύματος ἐκοπτε τὰς κεφαλὰς, ὁ τρομερὸς τσάρος ἔτρεμε καὶ αὐτὸς βλέπων παντοῦ τὴν προδοσίαν, μίαν δὲ εἶχε μόνην ἐλπίδα, τὰ κατὰ τύχην εἰς τὴν Λευκὴν Θάλασσαν ἐλθόντα πλοῖα, ἐν μόνον ἐνόμιζεν ἀσφαλὲς καταφύγιον, τυχοῦσης ἀνάγκης, τὴν ἀπομακρυσμένην Ἀγγλίαν. Τοὺς φόβους καὶ τὰς ἐλπίδας του ταύτας ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Jenkinson καὶ ἔστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν ζητῶν παρὰ τῆς Ἐλισάβετ συμμαχίαν ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικὴν, πρὸς δὲ καὶ μυστικὸν ὄρον συνθήκης περιέχοντα τὴν ἀμοιβαίαν ὑποχρέωσιν μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων, τοῦ νὰ παράσχωσιν ἀλλήλοις ἄσυλον καθ' ἣν περίπτωσιν ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ ἢ ἐπανάστασις ὑπηκόων ἠνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ κράτος των.

Εἰς τὰς προτάσεις ταύτας ἡ Ἀγγλία οὐδεμίαν ἔδωκεν ἀπάντησιν θεωρήσασα αὐτὰς ὅλως γελοίας. Καὶ τῷ ὄντι, ἡ Ῥωσία κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο ἀπλοῦν ἐμπόριον, οὐχὶ δὲ τὸ σπουδαιότερον πάντων, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ ἔχη τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ κηρύξῃ ἡ Ἀγγλία πόλεμον ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὴν Πολωνίαν, τὴν Σουηδίαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἐχθροὺς τῆς. Ὅπως ἀποφύγωσι λοιπὸν ν' ἀπαντήσωσι δὲν ἀπέστειλαν ὀπίσω τὸν Jenkinson καὶ ἐξέλεξαν ἄλλον τινὰ ἀπόστολον, τὸν Randolph, ὁ ὁποῖος εἶχε διαταγὴν νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Jenkinson εἶχε κοινοποιήσει τὴν

ἐπιθυμίαν τοῦ τσάρου, ἀλλ' ὅτι τσοῦτον κατέπληξε τοὺς Ἀγγλοὺς, ὥστε ἐνόμισαν ὅτι δὲν ἠνθίσαν αὐτὴν καλῶς, καθότι ἀφ' ἐνός μὲν ἡ βασίλισσα οὐδένα κίνδυνον ἔτρεχεν ἐν τῷ Βασιλείῳ αὐτῆς, ἀφ' ἐτέρου οὐδεμίαν εἶχε πληροφορίαν δυσάρεστον περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐθεώρει λοιπὸν ὅτι ὁ Jenkinson κακῶς ἐξήγησε τὴν ἔνοιαν τῶν λόγων τοῦ αὐτοκράτορος. Ὡς πρὸς τὴν συμμάχίαν, ὁ Randolph εἶχεν ἐντολὴν ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν πρότασιν ῥητήν. Ὁ Ράνδολφ ἔφερεν εἰς τὸν Ἰβάν ἐκ μέρους τῆς βασιλείσεως κύπελλον ἐντέχνως γεγλυμμένον, ἐξήκει δὲ ὑπὲρ τῶν Ἀγγλῶν ἐμπόρων καὶ ἄλλα προνόμια. Ἀλλ' ὁ Ἰβάν ὀργισθείς διὰ τὴν στέρησιν τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ Jenkinson, ἄρῃσεν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας τὸν Ράνδολφ εἰς Ἀρχάγγελον ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν, ὅτε δὲ τέλος τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἔλθῃ εἰς Μόσχαν, προσδιώρισεν αὐτῷ τὴν ὀγδόην πρωινήν ὥραν καὶ τὸν ἄφησε νὰ περιμένη ἐπὶ δύο ὥρας πρὶν ἢ τὸν δευθῆ. Μετὰ τὴν ἀκρόασιν δὲν τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὴν γαμβρῶν καὶ ὁμοῦς ὁ περιφρονημένος οὗτος πρέσβυς κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὰ ζητούμενα προνόμια καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Σόβιν, ἔχοντος διαταγὴν ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ δώσωσιν ἐξηγήσεις περὶ τῶν γενομένων προτάσεων.

Ὁ Σόβιν οὐδεμίαν τῷ ἔφερεν εὐχάριστον ἀπάντησιν ἐξ Ἀγγλίας. Ἡ Ἐλισάβετ ἔστειρε νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπεθύμει πρὸ τούτου νὰ πληροφορηθῆ περὶ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ μετὰ τῶν γειτόνων του καὶ νὰ μεσιλευθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὑπέσχετο δὲ καὶ ἄσυλον ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν εὐγενῆ αὐτοκράτειραν καὶ τὰ ἀγαπητὰ αὐτοῦ τέκνα. Ὑπὲρ ἐαυτῆς ὁμοῦς οὐδεμίαν ἐξήκει ἀμοιβαιότητα, μὴ προβλέπουσα τὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ ζητησῆ ποτὲ ἄσυλον εἰς τὸν τσάρου. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ἡ ὀργὴ τοῦ Ἰβάν ἐκορυφώθη εἰς τρόπον ὥστε ἀνέστειλε τὰ προνόμια, τὰ ὅποια εἶχε χορηγήσει εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς ἐμπόρους καὶ κατέσχε τὰ ἐμπορεύματά των. Ἐγγράφη δὲ εἰς τὴν Ἐλισάβετ ἐπιστολὴν, ἐν ἧ ἐνεθύμιζον αὐτῇ πῶς εἶχε δευθῆ τοὺς πρώτους Ἀγγλοὺς μετὰ τοῦ Chancellor «καίτοι μὴ ὑπαρχούσης οὐδὲ λέξεως ἀποτελειομένης προσωπικῶς εἰς ἡμᾶς» ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἐδουάρδου Γ' πρὸς πάντας τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀρκτου. Παρειπονεῖτο δὲ ὁ Ἰβάν ὅτι αὐτὸς μὲν ἔγραφε περὶ σπουδαίων πραγμάτων τοῦ Κράτους, οἱ Ἀγγλοὶ δὲ περὶ ἐμπορικῶν μόνων ὑποθέσεων. Περὶ Jenkinson οὐδὲ λόγος ἐγένετο. Τὸ περὶ τοῦ μεγάλου μυστικοῦ ἔγγραφον εἶχε συνταχθῆ ἐσπευσμένως ὡς διαβάτηριον καὶ οὐδεμίαν ἐδίδοτο αὐτῷ ἄριστικῇ ἀπάντησι. «Ἐνομίζαμεν, γράφει ὁ Ἰβάν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Ἐλισάβετ, ὅτι ἐν τῷ Βασιλείῳ σου ἦσα κυρία, ὅτι μόνη ἐκυβέρνης καὶ ὅτι ἐπαγρύπνεις

ἐπὶ τῆς ἰδίας τιμῆς καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους σου. Διὰ τοῦτο εἴχομεν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διαπραγματευθῶμεν μετὰ σοῦ περὶ τοιούτων ὑποθέσεων. Εἶναι ἄρα ἀληθές ὅτι οἱ ὑπουργοὶ σου κυβερνοῦσιν ἄνευ σοῦ καὶ οὐ μόνον ὑπουργοὶ ἀλλὰ καὶ ἐμποροὶ, οἱ ὅποιοι ὀλίγον φροντίζουσι περὶ τῆς βασιλικῆς τιμῆς καὶ τὰ ἐμπορικὰ των μόνον σκέπτονται; Ἀλλὰ ὅα ἴδωσιν οἱ ἐμποροὶ σου ὅποιον ἐμπόριον θὰ κάμωσι παρ' ἐμοί. Τὸ Βασίλειον τῆς Μοσχολίας μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν ἔσχε ἀνάγκη τῶν ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων. Πάντα τὰ γράμματα καὶ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια ἐχορήγησα, τὰ ἀναίρω.» Προφασίζομένη δὲ τῆς Ἐλισάβετ ὅτι δὲν ἔνοιε τὰ παράπονά του, ἐπαναλαμβάνει ὅτι οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῆς σπουδαίας ὑποθέσεως περὶ τῆς ὁμίλεισε μετὰ τοῦ Jenkinson. «Ἡξερως, λέγει, ὅτι οἱ ἐμποροὶ σου θὰ μείνωσιν ὑπὸ τὴν δυσημένίαν μου ἐνόσω δὲν μοὶ ἀποστέλλεις πρέσβυ καὶ μετ' αὐτοῦ τὸν Jenkinson.»

Ἐπὶ τέλους ὁ Jenkinson ἐπανῆλθεν εἰς Ρωσίαν, εἶρε δὲ τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον εἰς τρομαρὰν θέσιν. Ὁ Ἰβάν ἐτέλει τότε τὸν τέταρτον αὐτοῦ γάμον, ἐκλέξας σύζυγον μετὰξὺ δύο χιλιάρχων νεανίδων συναλθουσῶν ἐπὶ τῇ διαταγῇ αὐτοῦ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ του Slobode Alexandra. Ἐκεῖ ἐδέθη ὁ Ἰβάν τὸν ἀγαπητόν του Jenkinson. Ἀφοῦ οὗτος ἠσπασθῆ τὴν χεῖρα τοῦ τσάρου καὶ συνεχάρη αὐτῷ, ὁ Ἰβάν ἀκολουθῶν τὴν ἐθιμοταξίαν τῆς Αὔλης του, ἠγέρθη καὶ ἠρώτησεν «Ἡ ἀδελφῆ μου, ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ ὑγιαίνει;» Ὁ δὲ ἀπεσταλμένος ἀπήντησεν «Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὴν Μεγαλειότητά της τὴν ὑγίαν καὶ τὴν εἰρήνην· τὰ καλὰ ταῦτα εὐχεται καὶ εἰς σὲ μιλόρδε, ἀγαπητὴ ἀδελφὴ αὐτῆς.» Ὁ τσάρου ἐκάθησε τότε καὶ ἀποπέμφας τοὺς πλείστους τῶν παρευρισκομένων διέταξε τὸν Jenkinson νὰ πλησιάσῃ μετὰ τοῦ διερχομένου του. Μετὰ μακρὰν συνομιλίαν ἐπέισθη νὰ παραιτήσῃ τὴν μεγάλην ἐπιείκειαν καὶ ἀπέδωκε πάλιν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς ἐμπόρους τὰ προνόμια, τὰ ὅποια τοῖς εἶχεν ἀφαιρέσει.

Ὀὕτως ἐτελείωσε τὸ περίεργον τοῦτο ἐπεισόδιον, ἔκτοτε δὲ οἱ Ἀγγλοὶ ἐξηκολούθησαν νὰ ἐμπορεύωνται ἀνενοχλήτως καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς μεγάλης Αὐτοκρατορίας τοῦ Ἰβάν.

[Revue des deux Mondes.]

E. E.

ΠΕΡΙ ΕΥΣΑΡΚΙΑΣ

Ἐκ τῶν πολλῶν φαινομένων, ἅτινα συνήθως λαμβάνονται γνώμων καὶ σφυγμομέτρον τῆς διανοητικῆς καὶ τῆς θητικῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν, εἶναι ἡ εὐσαρκία, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἢ περὶ εὐσαρκίας κρίσις. Παρὰ τοῖς ἡμερωμένοις λαοῖς τῆς Εὐρώπης ἡ εὐσαρκία εἶναι σῶμα πλοῦτου, ἀφθονίας, τρυφῆς, ἀγυμνασίας καὶ ἀρροτισίας· ὀχληρὰ δὲ καὶ ἀπροπῆς ὑπολαμβάνεται

καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν εὐσωματούτων, ὅταν ὑπερβαίη τὸ μέτρον καὶ ἀποκλίνῃ εἰς ὑπερβολήν. Ἐν Πολυνησίᾳ τὸναντίον εἶναι σῶμα καὶ ἐξαιρετικὸν προνόμιον τῶν φυλάρχων καὶ τῶν τούτοις οἰκείων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πολλὸν ὄχλον, ὅστις ὑπάρχει σχετικῶς ἰσχυρότερος. Μόνον ἐν Σαμόα διαπρέπουσιν ἐπὶ παχύτῃ σαρκὸς προὔγοντες τε καὶ ὑποδεέστεροι. Εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν προσελεύει ἡ εὐσαρκία παρὰ τοῖς φυλάρχοις ἐν Χαβάη, ὧν αἱ νεανίδες οὕτε περικαλλεῖς, οὕτε γάμου ἀξίαι νομίζονται, ἐὰν μὴ προσλάβωσι πάχος κολοσσίων καὶ τερατώδεις. Παρὰ τοῖς Τογγανοῖς καὶ τοῖς Μαρκεσάνοις ἀνευοίσκεται εὐσαρκία μετριωτέρα. Τὸ ἀνάπαλιν δὲ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Γίλβερτ ἡ πολυσαρκία εἶναι τὸ πρακτικώτατον πλεονέκτημα ἐγγυρίων, ἀρχόντων καὶ ἱεραποστόλων· ὅσοι σαρκωδέστεροι οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ Φραγκισκανοὶ, τσοῦτω εὐπειθεστεροὶ οἱ ἀρχόμενοι καὶ οἱ προσήλυτοι. Ἐν Ἰνδοκῇ ἡ εὐσαρκία τιμᾶται ὡς σῶμα ἀνωτέρας κοινωνικῆς θέσεως· ἐπιδιώκεται δὲ καὶ πολλακίς ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συχνῆς πόσεως τοῦ γῆ, ὅπερ ὁμοῦς φθείρει τὸ ἥπαρ. Ἐν Σινδ αἱ ἀνώτεροι τάξεις ὑπολαμβάνουσι τὴν εὐσαρκίαν δειγμα καλλονῆς καὶ ἀξιοπροσεΐας· οἱ ἐγγύς τούτων οἰκοῦντες ὄρειοι ἔχουσιν ἀντίθετον φιλοκαλίας αἰσθημα καὶ ἀποφεύγουσι τὰς πολλὰς σάρκας ὡς μέγα δυστύχημα. Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καθόλου, προσὸν γυναικὸς ὠραίας γάμου εἶναι ἡ εὐσαρκία· κατὰ τὸν νόμον τοῦ Μανού, ὁ νυμφίος πρέπει νὰ ἐκλέγῃ νύμφην ἔχουσαν βάδισμα νεαροῦ ἐλέφαντος, αἴσαν ἐπομένως καὶ ἀναλόγως παχεῖαν. Οἱ Σῖναι τὸναντίον οὐδὲν βδελύσσονται πλείοτερον ἢ γυναικα εὐτραφῆ· οἱ ἄνδρες δὲν αἰσχύνονται ἐὰν ἦναι εὐσωματοῦδεις· ἐπιζητοῦσιν ὁμοῦς νύμφας ἐχούσας μετρίαν τὴν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος καὶ φυὴν λεπτοτάτην. Κλασικὴ χώρα βασιλικῆς πολυσαρκίας ὑπάρχει ἡ νότιος Ἀφρική. Οὐχὶ πάντες οἱ αὐτόθι λαοὶ ἔχουσι τὴν φιλοκαλίαν τῶν Μακολωλῶν, αἵτινες περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν εὐσαρκίαν ἐντὸς τεταγμένου μέτρου. Οἱ Ὁθάμβαι ἐκλέγουσιν ἡγήτας τοὺς ἔχοντας φυσικὴν διάθεσιν νὰ γίνωσιν σὺν τῷ προΐοντι χρόνῳ ὑπέρπαχεις· οἱ βασιλεῖς των λοιπῶν σιτίζονται καὶ πιαίνονται ὡς χοῖροι λαμβάνουσι δὲ ἐνίοτε πάχος ἐξέκλον, οἷον ὁ ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ Γάλτωνος περιγραφείας, ὁ ἐν ὑπαίθρῳ θέρους καὶ χειμῶνος καθευδῶν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέρψῃ εἰς τὴν σιγῆν αὐτοῦ. Οἱ κυρίως Κάρροι, καίτοι πολυφαγοῦντες, δὲν εὐσωματοῦσι. Παρὰ τοῖς Ματαβέλοισ ἡ παχύτης νομίζεται ἀποκλειστικὸν τοῦ ἀρχοντος προνόμιον· ὁ δὲ παχὺς ὑπήκοος τιμωρεῖται ὡσανεὶ ἐφωρᾶτο ἐπὶ κακουργήματι. Οἱ Βαγόγοι τιμῶσι τὴν πολυσαρκίαν ὡς θεῖον προσόν, τὸν δὲ πολύσαρκον ὡς μετέχοντα θεῖας οὐσίας. Τὸ ἐθιμον τοῦτο φαίνεται παλαιότατον, διότι ἐν τοῖς

ἀρχαιοτάτοις μνημείοις τῆς Μερὸς αἱ βασιλισσαὶ παριστάνονται τρις καὶ τετράκις παχύτεροι τοῦ κατὰ φύσιν. Ἐν Οὐνυώρῳ ἡ πολυσαρκία εἶναι ἡ μόνη τῶν γυναικῶν καλλονή· τούτου ἔνεκεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων αἱ παρθένοι σιτίζονται διὰ γαλάκτων, μαστιγοῦμεναι, ἐὰν μὴ ἐκπίωσι 10 ἢ 15 χύτρας τῆς ἡμέρας. Ἡ ὑπέμετρος εὐσαρκία, ὡς τεκμήριον γυναικείας καλλονῆς ἀνευρίσκεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀραψιν, οἵτινες τὴν διέδοσαν ὅποιδήποτε ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των. Κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ ἰδεώδες τῆς κατὰ τοὺς Ἀραβας καλλονῆς δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὸ πολὺ τῶν σαρκῶν· βαθμυδὸν ὁμοῦς ἐπεκράτησεν ἡ τούτων πλησμονή, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Μωάμεθ, αὐτὸς οὗτος ὁ προφήτης ἠγάγετο τὴν πολυέραστον αὐτῷ Ἀἰσά διὰ μόνην τὴν ὑπερφυᾶ αὐτῆς παχύτητα. Τῷ ὄντι ἡ Ἀἰσά ἐβάδιζε πάντοτε στηριζομένη ἐπὶ δύο θαλαμηπόλους, αἵτινες πολλακίς ἔπεσον χαμαὶ ἔνεκα τοῦ ἀφορήτου βάρους της. Τὸ καταλληλότατον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν πολυσαρκίας εἶναι καὶ ἐνθάδε τὸ γάλα, μάλιστα δὲ τὸ τῆς καμήλου. Αἱ παρθένοι ἐκάστην πρωτὴν ξυλοκοποῦνται ἀνηλεῶς, ἐὰν μὴ ἐκπίωσι τὴν νενομισμένην δόσιν. Ἐν τῇ Κάτω Σενεγάλῃ ἀποστέλλουσιν οἱ Ἀραβες τὰς νεαρὰς συμβίους των εἰς ἀρεστώσας πλουσιωτάτας νομᾶς ἵνα γεύωνται παχύτερον γάλακτος καὶ ἀποβαίνωσι παχύτεραι. Ἄλλως δὲ ἡ πολυσαρκία ἀνακόπτει προῖμως τὴν τεκνογονίαν.¹

Γνωμαὶ καὶ σκέψεις θητικαὶ τοῦ δονκὸς

ΔΕ-ΛΛ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Ζωγιοῦ.]

88.

Ἡ κατέχουσα τὸν ἄνθρωπον φιλαυτία αὐξάνει ἢ σμικρύνει τὰ προτερήματα τῶν φίλων αὐτοῦ, κατὰ λόγον τῶν εὐεργεσιῶν, ἄς παρ' αὐτῶν ἔλαβεν. Ἀποφαίνεται δὲ περὶ αὐτῶν, στήθην ἔχων τὴν πρὸς αὐτὸν φιλικὴν αὐτῶν συμπεριφορᾶν.

89.

Ἦς ἄνθρωπος προθύμως τὸ μνημονικὸν αὐτοῦ αἰτιάται· τὴν κριτικὴν ὁμοῦς τοῦ νοῦς αὐτοῦ δύνανται οὐδεὶς.

90.

Ἐν τῇ τοῦ βίου ἀναστροφῇ ἀρέσκομεν μᾶλλον τῶν ἐλαττωμάτων ἡμῶν ἔνεκεν, ἢ τῶν προτερημάτων ἡμῶν.

91.

Καὶ ἡ μεγίστη φιλοδοξία μένει τεθαμμένη ἐν τῇ ἀφανείᾳ, ὅταν ὄλως ἀδύνατον ἦναι τὰ διανοήματα αὐτῆς νὰ λάβωσι αἰσίαν τινὰ ἔκβασιν.

¹ Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς 188 ἄνδρες καὶ 226 γυναῖκες ἐν Αὐστρίᾳ ὑπερέβησαν τὸ 100ῶν ἔτος τῆς ἡλικίας των.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Άνδρες τινές, ἐν οἷς ὀλίγιστοι εἶνε διὰ τὰ μεγάλα αὐτῶν προτερήματα ἄξιοι λόγου, διαμάχονται πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀναρπάζουσιν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ἐξουσίαν. Ἐκαστος δὲ αὐτῶν ἔχει προσκλύτους τινάς, ἀκολουθοῦντας τὴν τύχην αὐτοῦ. Ἐκ τῶν εἰρηκένων ἀνδρῶν ἑπτὰ μόνον χωροῦσιν ἐν τῇ Κυβερνήσει, διότι ἑπτὰ μόνον εἶνε τὰ ὑπουργεῖα. Ἐν ὅσῳ δὲ μένουσιν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ὀνομάζουσιν αὐτοὺς Κυβέρηται ἀντιθρική, ἀργυρώητορ, τυράντοι, δευάστα, διαφθορεῖς. Πικροτρέχω τὰς ὕβρεις τὰς ἄλλας, τὰς μικρὰς καὶ ἀσημάντους. Οἱ δὲ ἐκτὸς τῶν πραγμάτων, ὀνομάζονται ἀφ' ἐκὼν τῶν φίλοι τοῦ λαοῦ, εἰπίδες τῆς πατρίδος, ἀρετὴ καὶ αὐταπάρησις, ὁ τόπος, καὶ κραυγάζουσι κατὰ τῶν καταχρήσεων, καθ' ὧν οὐδὲν ἄλλο αὐτοὺς λυπεῖ, εἰμὴ ὅτι δὲν πράττουσιν αὐτὰς αὐτοί. Οἱ ἑπτὰ δὲ οἱ ἐν τοῖς πράγμασι, παχύνονται καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, μέχρις οὐ καταπέσωσιν ὡς βδέλλαι κεκορεσμένοι. Ἄμα δὲ καταπέσωσιν, ἑπτὰ ἄλλοι διαδέχονται αὐτοὺς, καὶ κληρονομοῦσι καὶ τὰς εἰρηκένους αὐτῶν ἐπωνυμίας, τουτέστιν ὀνομάζονται Κυβέρηται ἀντιθρική, ἀργυρώητορ, τυράντοι, δευάστα, διαφθορεῖς, οἱ δὲ ὑποσκελισθέντες ἀποκαλοῦνται φίλοι τοῦ λαοῦ, εἰπίδες τῆς πατρίδος, ἀρετὴ καὶ αὐταπάρησις, ὁ τόπος. Διὰ τὴν φθάσειν εἰς τὴν ἐξουσίαν οἱ ἑπτὰ καὶ διὰ τὴν μείνωσιν ἐν αὐτῇ, οὐδενὸς φεῖδονται ἢ ταραχῆ, ἢ ἀνησυχία, ἢ φθορὰ τοῦ τόπου εἶνε τὰ συνήθη αὐτῶν ὄργανα. Ἡ πολιτεία αὐτῶν δὲν διαφέρει τῆς τοῦ ἀγρίου, τοῦ κόπτοντος ἀπὸ τῆς εἰζῆς τὸ δένδρον, διὰ τὴν φάγῃ ἕνα μόνον ἐξ αὐτοῦ καρπὸν, ὃν ἐπιθυμία ἐπεθύμησε, προσομοιάζει δὲ τὴν τῶν πλάνων, τῶν κατοικούντων παράλια ἀπρόσιτα, οἷτινες ἀνάπτουσι ψευδόπυρα, διὰ τὴν σύρωσι περὶ τὰς ὑράλους τὸ παραμειῖθον πλοῖον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ κερδίσωσιν ἐκ τῶν ναυαγίων δύο σάνιδας πρὸς ἐπισκευὴν τῆς στέγης τῆς καλύβης αὐτῶν. (Ἀλφόνσος Κάρο.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

*** Ὁ δόκτωρ Κάρολος Ρουὲς ἔγραψεν ἐν τινὶ ὀρνιθολογικῇ ἐφημερίδι διαμαρτυρούμενος κατὰ τοῦ σημερινοῦ συρμοῦ, οὗ ἕνεκα κινδυνεύουσι νὰ ξαφανισθῶσιν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς πολλὰ εἶδη χαριστάτων πτηνῶν.

«Πρὸ τριῶν ἑβδομάδων, γράφει, ἀνέγων ἐν τινὶ τῶν ἐφημερίδων τῆς Λειψίας ἀγγελίαν καταστάματός τινος ἀναγγέλλοντος ὅτι ἔλαβε 32,000 κολυβρίων ἀπεξηραμένων καὶ πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ἄλλων πτηνῶν πρὸς στολισμὸν τῶν γυναικείων πύλων. Πρὸ τινῶν δὲ ἐτῶν οἱ Γερμανοὶ ἐπενόησαν νὰ φορῶσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν σπίνους, κάλοριάνους, με-

λισσοφάγους καὶ τοιαῦτα ἄλλα ἐγγώρια πτηνὰ ἄλλὰ κατὰ τοῦ βαρβάρου τούτου καὶ ἀπανθρώπου συρμοῦ ἐπανέστησαν αἱ ἐφημερίδες ἀπαξάσασαι καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ συρμὸς κατηργήθη.

Ἄλλὰ σήμερον ὅμως αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἡμῶν δὲν ἐξεταζοῦσι πολὺ πολὺ τὰ τοιαῦτα, διότι αἱ εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν τῶν προσφερόμεναι ἑκατόμβαι τῶν ἀθῶν πτηνῶν γίνονται ἐν χώραις ἄλλαις καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Τί δὲ νομίζετε ἀναγινώσκουμεν ἐν τινὶ ἀμερικανικῇ ἐφημερίδι (The Land and Water); Ὅτι αἱ Μαύραι τῆς τε Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἀντιγράφουσαι καὶ μιμούμεναι τοὺς εὐρωπαϊκοὺς συρμούς, στολίζουσι τὴν κεφαλὴν τῶν διὰ κολυβρίων καὶ ἄλλων καλλιπέρων πτηνῶν. Ὡστε ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ προσέπωμεν τὴν μετ' οὐ πολὺ τελείαν καταστροφὴν τῶν χαριστάτων τέκνων τοῦ αἰθέρος.

*** Κύριός τις, ὀμιλήσας ἀνευλαβῶς περὶ τοῦ στρατηγοῦ Marmont, προσελήθη εἰς μονιμαχίαν ὑπὸ τινος ἀξιωματικοῦ.

— Ἐξ ὀνόματός σας μὲ προκαλεῖτε; ἐρωτᾷ ὁ προσβαλὼν τὸν στρατηγόν.

— Ὅχι, κύριε.

— Ἐπὶ τίνι λοιπὸν τίτλῳ ἔρχεσθε νὰ μονομαχήσητε μετ' ἐμοῦ;

— Εἶμαι ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ Marmont.

— Πολὺ καλὰ! θὰ σᾶς στείλω τὸν πρῶτόν μου γραμματέα· εἶμαι συμβολαιογράφος.

ΕΙΕ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Συνδρομητὴς ἡμῶν ἐν Λαμία ἀνευκίωσεν ἡμῖν τὸ ἐξῆς προφυλακτικὸν μέσον κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν σφηκῶν, ἅπερ ὀρεσίβιός τις φίλος του τῷ συνέστησε, καὶ ἅπερ, δοκιμασθὲν πολλάκις, ὡς γράφει ἡμῖν, ἀπεδείχθη ἀλάνθαστον.

Ἄρκεῖ τις, πλησιάζων εἰς σφηκιάν, νὰ κρατήσῃ τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης μεταξὺ τῶν ὀδόντων, δάκνων αὐτὸ ἡρέμα· ὅσαι σφήκες καὶ ἐπέλθωσι, καὶ ὅσων ἂν προσπαθῆσωσι νὰ κεντρίσωσι τὸν οὖτω προφυλαγμένον, εἰς μάτην. Ὁ δάκνων τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης του μένει ἀπρόσβλητος καὶ τεθωρακισμένος, διότι τὸ κέντρον τῆς σφηκῆς δὲν εἰσχωρεῖ εἰς τὴν σάρκα του.

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται, τὸ ἐξομολογοῦμεθα, ἰκανῶς παράδοξον, καὶ θὰ φανῆ παραδοξότερον ἔτι, ὅταν προστεθῇ, ὅτι τὸ προφυλακτικὸν τοῦτο μέσον δὲν ἰσχύει κατὰ τῶν δηγμάτων τῆς μελίσσης. Ἐν τούτοις βεβαίως ἡμᾶς ὁ ἐπιστέλλων, ὅτι δὲν εἶνε ἀστείότης, ἀλλὰ πρᾶγμα, ὑπὸ πείρας μακρᾶς δοκιμασθὲν καὶ κυρωθὲν.